

**АКАДЕМІК
І. М. ПАТЛАЙ
НАУКОВИЙ І ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ
(до 90-річчя від дня народження)**

Харків
«Факт»
2025

УДК 630.01
А 38

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради УкрНДІЛГА
(протокол № 12 від 27.06.2025 р.)

Фотографії – з архівів сім'ї І. М. Патлая, УкрНДІЛГА, Ю. В. Бенгуса

Рецензенти:

Пастернак Володимир Петрович, д-р с.-г. наук, професор, академік Лісівничої академії наук України, Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького, м. Харків

Коваль Ірина Михайлівна, д-р с.-г. наук, академік Лісівничої академії наук України, Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького, м. Харків

Академік І. М. Патлай. Науковий і життєвий шлях (до 90-річчя від дня народження) / за редакцією В. Л. Мєшкової, С. А. Лось, І. В. Оболоник. Харків : Факт, 2025. 75 с.

ISBN 978-617-8175-84-9

DOI: <https://doi.org/10.33220/2025.978-617-8175-84-9>

Зібрано спогади родичів, друзів, колег і учнів про життя та творчість видатного вченого-лісівника, доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка УААН Ігоря Миколайовича Патлая, колишнього директора УкрНДІЛГА (1990–1998 рр.).

УДК 630.01

ISBN 978-617-8175-84-9

© Український ордена «Знак Пошани» науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького, 2025

АКАДЕМІК І. М. ПАТЛАЙ – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ, КЛАСИК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІСІВНИЧОЇ НАУКИ

Шановні друзі, колеги!

У когорті видатних вчених української лісівничої науки вирізняється постать академіка НААН України Ігоря Миколайовича Патлая, гідного представника блискучої наукової плеяди Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького (УкрНДІЛГА). Минуло понад чверть століття з часу, коли його не стало, але теплі спогади про цю **ОСОБИСТІСТЬ** будуть завжди зі мною.

Так сталося, що з перших днів мого перебування в Інституті – від часу навчання в аспірантурі та в наступні роки – доля дарувала мені прекрасну можливість тісно спілкуватися з ним, отримувати його поради й навіть полемізувати стосовно різноманітних аспектів, часто не пов'язаних з науковою діяльністю. Незважаючи на певну різницю у віці, його ставлення було завжди дружнім і теплим. Невдавані щирість і скромність, доброзичливість та інтелігентність у максимальних своїх проявах вирізняли його не тільки серед колег. Його поради стосовно організації й проведення наукових досліджень та узагальнення отриманих результатів, формулювання наукових висновків були для мене особливо цінними не лише в роки навчання в аспірантурі під час написання кандидатської дисертації, але й для опрацювання докторської дисертації (І. М. Патлай був моїм науковим консультантом). Неймовірна ерудиція, чіткий аналітичний розум, уміння, здавалося б, за незначними деталями бачити найголовніше також вирізняли його серед інших і надавали перевагу над багатьма науковцями. Згодом, уже на посаді директора Інституту, І. М. Патлай запропонував мені стати його заступником. Згадую про той час з особливою теплотою. Ось коли я насправді зрозумів, наскільки різнобічні здібності мала ця людина! Години та дні, проведені з ним у численних дискусіях, обговореннях різноманітних проблем розвитку лісівничої науки, а також оптимізації структури та діяльності УкрНДІЛГА слугували мені неоціненим дороговказом і є незабутніми.

Глибина розуміння складного механізму розвитку лісових популяцій, унікальної ролі лісів в умовах антропогенезу, системний і новаторський підхід до вирішення багатьох важливих

лісівничих проблем – риси, які були притаманні йому як очільнику Інституту, організатору лісівничої науки, видатному вченому.

Академік І. М. Патлай був гідним продовжувачем ідей наукової школи УкрНДІЛГА – школи визнаних вчених академіка С. С. П'ятницького, професора П. П. Молоткова. Його наукові напрацювання стосовно географічної мінливості видів деревних рослин, інтродукції та селекції лісових порід, лісонасінневого районування тощо відомі за межами України й залишаються актуальними в сучасних умовах. Безпосередньо І. М. Патлаєм або за його науковим керівництвом створено серію географічних культур сосни звичайної та дуба звичайного, а також унікальні клонові плантації географічних варіантів цих видів. Саме за ініціативи І. М. Патлая при Державній комісії із сортовипробування було створено Експертну раду стосовно сортовипробування лісових порід в Україні. За наукового керівництва І. М. Патлая було також вперше розроблено програму сортовивчення та сортовиведення, що, зокрема, передбачала створення в різних природних зонах України мережі сортоділень. Фактично ним започатковано новий етап селекційної справи в Україні, який сприяв активізації діяльності щодо сортовиведення лісових рослин і надав їй новий потужний поштовх.

Академік І. М. Патлай був загально визнаним авторитетом не тільки в середовищі науковців, але й загалом серед тих, хто мав можливість спілкуватися з ним. Переконалий, що наукові здобутки та напрацювання І. М. Патлая слугуватимуть українській лісівничій справі нескінченно довго.

Світла пам'ять про Ігоря Миколайовича Патлая буде завжди зі мною!

Директор УкрНДІЛГА,
член-кореспондент НАН України та НААН,
професор, лауреат Державної премії
в галузі науки і техніки

Віктор Ткач

ВСЕ – ВІД РОДИНИ **(Спогади сестри)**

У 1900-му році до міста Охтирка, в той час Харківської губернії, приїхав молодий спеціаліст Андрій Васильович Шаталов, якому було доручено зібрати бригаду працівників і засадити соснами весь простір між містом і річкою Ворскла. Ґрунт там був лише піщаний, і Охтирку під час вітрів постійно засипало пилом. Це завдання наш дід, батько матері, із честю виконав, за що жителі міста йому вдячні і понині, його іменем названо одну з центральних вулиць. У нашій родині його вважають засновником династії лісівників.

Наш батько, Патлай Микола Лаврентійович, за освітою був інженером лісового господарства. До початку Другої світової війни він працював в Охтирському лісгоспі. Після повернення з фронту додому спочатку він обіймав посаду головного лісничого, а потім тривалий час, до виходу на пенсію, був директором Охтирського лісгоспзагу. Мати, Шаталова Євгенія Андріївна, за фахом теж була лісівничкою, але останні 40 років свого життя працювала озеленювачем (зараз ця спеціальність називається «ландшафтний дизайнер»). Центр міста й до цього часу прикрашають посаджені нею блакитні ялини.

Ігор народився у 1935-му, він був другою дитиною (у нас ще була сестра 1929-го року народження). Дитинство його припало на воєнні роки. Батько, як усі чоловіки, був на фронті, а Ігор із сестрою й мамою залишилися на окупованій фашистською Німеччиною території. Зараз, коли я це пишу, перебуваючи в демократичній Німеччині, яка надала нам притулок після нападу на Україну «братньої» Росії, навіть важко все це уявити.

Після закінчення війни Ігор пішов до школи відразу до третього класу. Читати він навчився самостійно у шість років, декілька разів перечитуючи «Острів скарбів» Жуля Верна. Навчання давалося Ігорю легко, особливо йому подобалися точні дисципліни.

Мій брат Ігор був старшим від мене на 16 років. Коли я народилася, він вже навчався у дев'ятому класі. Пізніше його однокласники розповідали, як він на лівій руці тримав маленьку мене, а правою писав рішення задачі й пояснював їм.

Наші батьки вважали, що Ігор після закінчення школи обере спеціальність, пов'язану з математикою або фізикою. До речі, наш дядько по матері у той час був професором, завідувачем кафедри

загальної фізики в Київському державному університеті. Коли Ігор виявив бажання вчитися в Київській сільгоспакадемії на лісогосподарському факультеті, для батьків це стало несподіванкою. Мама мені розповідала, що батько був проти. Спричинено це було його свіжими спогадами про війну, а в цьому навчальному закладі військова кафедра готувала піхотинців, яких тоді називали «гарматним м'ясом». Батько хвилювався, що якщо знову буде війна, то Ігорю доведеться служити в піхоті. Коли мені в дитинстві про це розповідали, я дивувалася: яка війна, з ким?

І. М. Патлай у шкільні роки

Ігор все ж таки переконав батьків і поїхав до Києва вступати до Київської сільгоспакадемії. Потім вже він сам мені розповідав кумедну

історію: вступних іспитів було в той час багато, він склав декілька і зрозумів, що в нього закінчуються гроші, а попереду ще математика. Він прийшов до деканату й попросив, щоб його проекзаменували достроково, чим дуже здивував викладачів. Йому пішли назустріч, викликали викладача математики, Ігор склав іспит і його прийняли до Київської сільгоспакадемії.

Я завжди дуже любила свого старшого брата, з нетерпінням чекала його приїзду на канікули. Ці дні були для мене святом.

Після закінчення ВНЗ Ігор вирішив зайнятися наукою, хоча були й інші варіанти. Вибір припав на Тростянецьку Лісову Дослідну Станцію в Нескучному не випадково. На той час директором станції був друг дитинства нашої мами Гурський Валеріан Валеріанович, який запропонував Ігорю посаду молодшого наукового співробітника.

Краснотростянецька ЛНДС. Приблизно 1960 р. Зліва направо: сестра
батька І. М. Патлая, сестра І. М. Патлая (автор цього нариса),
І. М. Патлай і М. І. Бережний

Цей період я вже пам'ятаю дуже добре. На той час Ігор вже був одружений, і в подружжя народився старший син Микола. Майже всі

шкільні канікули я проводила з їхньою родиною. Мені в Нескучному дуже подобалося. Там все було дуже гарно: неймовірно красивий дендропарк, ставки, старовинна будівля, у якій містилася безпосередньо станція. Там дійсно було «нескучно»: влітку майже до всіх співробітників приїздили діти, онуки, племінники, було дуже весело. Я з превеликим болем дивилася на фотографії зруйнованого «замку», який вистояв і в революцію, і в другу світову, а «братньої любові» не витримав.

Я була знайома з друзями Ігоря і з навчання, і з роботи. Із деякими з них я продовжувала спілкуватися й після того, як мого рідного брата не стало, Наприклад, з Бережним Михайлом Івановичем, який був однокурсником Ігоря, а потім і колегою по роботі.

Ігор мене любив, піклувався про мене, взагалі він був чудовим братом, сином, чоловіком і батьком. У дитинстві я багато читала, а він підбирав мені художню літературу на свій смак. Дякуючи братові, я перечитала майже всі твори Жуль Верна, Фенімора Купера, Майн Ріда, Конан Дойля та інших письменників, які описували фантастичні пригоди. Ігор сам любив читати пригодницькі й детективні романи і привчив до цього мене. Навіть зараз я більше люблю детективи, ніж мелодрами.

Ігор був для мене взірцем у всьому, він був чесним, справедливим, турботливим, працьовитим, товариським. Ігор гарно танцював і любив співати, я згадую, як він ішов по лісу і співав «Рідна мати моя...». Завжди був галантним із жінками, а кохав усе життя тільки одну жінку – свою дружину Валентину. Ми з ним розмовляли на різні теми і, скільки я себе пам'ятаю, він поводився зі мною, як із дорослою. Я була в курсі і його успіхів, і його проблем, а їх вистачало. Коли я вже сама навчалася в університеті, хвилювався за мене під час іспитів. Ніколи не забуду, як я складала на першому курсі іспит із математичного аналізу, а Ігор чекав мене біля університету. Коли вийшла й сказала, що одержала «відмінно», він на радіощах підхопив мене на руки (тоді я була ще легенька), після цього повів мене в кафе, пригостив хересом, який я тоді спробувала вперше.

Переїзд Ігоря із сім'єю до Харкова припав на моє закінчення університету. Відтоді ми вже жили в одному місті й доволі багато часу проводили разом. Ігор розповідав мені про роботу, про своїх аспірантів, заочно я знала, мабуть, усіх.

Найтяжчий період був для нього, коли раптово померла від інфаркту його кохана дружина. Діти на той час вже переїхали до Києва, жили своїми сім'ями. Ігор залишився сам. Я і моя родина підтримували його, як тільки могли, він деякий час жив із нами, ми їздили разом у відпустку. Але в нас було таке відчуття, що він втратив сенс життя. Свою дружину він пережив тільки на один рік і пішов із життя в 64 роки. Для мене це дуже болісні спогади, хоча відтоді вже минуло 25 років.

Галина Миколаївна Дешко

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ І НАУКОВІ ЗДОБУТКИ І. М. ПАТЛАЯ

Гайда Ю. І.^{1,2}, Лось С. А.³, Терещенко Л. І.³, Торосова Л. О.³

¹ Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

² Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів,

³ Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації, м. Харків

Ігор Миколайович Патлай народився 27 червня 1935 року в мальовничому місті Охтирка на Сумщині у сім'ї лісівників. Батько, Микола Лаврентійович, – інженер-лісівник, упродовж 37 років працював у системі лісового господарства. Мати, Євгенія Андріївна, – технік-лісівник, також присвятила багато років свого життя лісу та озелененню рідного міста. Донині шанують і згадують добрим словом охтирчани діда Ігоря Миколайовича – Шаталова Андрія Васильовича, пристрасного ентузіаста-дослідника, який разом із помічниками створили 1 252 га соснових і листяних лісів, відновивши зелений захист міста від пилових бур та наступу пісків «охтирської Сахари» після безжального вирубування лісу у XVIII–XIX століттях [30].

Отож дитинство Ігоря Миколайовича проходило в оточенні справжніх лісівників, пристрасних ентузіастів, глибоких знавців лісівничої справи. Тому й вибір ним професії був очевидним. Після закінчення в 1952 році Охтирської середньої школи № 2 він вступає на перший курс Української сільськогосподарської академії (м. Київ), на лісогосподарський факультет, який успішно закінчує в 1957 році за спеціальністю «Інженер лісового господарства».

Свій професійний шлях Ігор Миколайович розпочав у вересні 1957 року на посаді помічника таксатора Харківської аерофотолісовпорядної експедиції. Робота лісовпорядника йому подобалася, адже ще з дитинства мав схильність до точних наук, зокрема математики, а згодом і до геодезії.

Однак, очевидно, гени дідуса Андрія Васильовича, який був не лише чудовим лісівником-практиком, але й оригінальним дослідником та експериментатором, далися взнаки. У квітні 1958 року Ігор Миколайович переводиться на Красно-Тростянецьку лісову дослідну станцію та обіймає посаду молодшого наукового співробітника. Тут, у колиці української лісової науки, де працювали й творили видатні вчені-лісівники – А. Жуков, П. Погребняк, Д. Лавриненко,

С. П'ятницький, і розпочався науковий шлях Ігоря Миколайовича Патлая.

Випуск лісогосподарського факультету Харківського сільськогосподарського інституту 1925 р., де навчався Микола Лаврентійович Патлай (батько Ігоря Миколайовича)

Окремо слід сказати про унікальність тростянецьких лісів. Сприятливі ґрунтові та кліматичні умови зумовили формування високопродуктивних природних лісів із переважанням сосни звичайної та дуба звичайного. Відомо, що лісові угіддя Краснотростянецької лісової дослідної станції (нині Краснотростянецьке відділення УкрНДІЛГА) наприкінці ХІХ та на початку ХХ століть належали підприємцю Л. Є. Кенігу, який надавав перевагу прогресивним підходам до господарювання. У другій половині ХІХ століття тут було створено унікальні дубово-ясеново-модринові, сосново-дубові, сосново-модринові, сосново-ялинові культури, які згодом було використано як експериментальну базу для детальних лісівничих і лісокультурних досліджень. У цей період у лісові насадження почали вводити інтродуковані види деревних рослин. Насадження таких видів

також стали цінними науковими об'єктами. І нині тростянецькі ліси – найстаріший осередок лісової інтродукції в Лівобережному Лісостепу України.

Колектив Краснотростянецької лісової дослідної станції біля будівлі
та І. М. Патлай у 60-ті роки ХХ століття

Оскільки для лісовідновлення й лісорозведення зазвичай використовували іншорайонне насіння, виникла потреба в порівняльному тестуванні насаджень із насіння різного географічного походження. Тому в зоні діяльності дослідної станції ще з 30-х років

минулого століття почали створювати географічні, еколого-географічні та едафічні культури. За майже 100-річний період створено широку мережу таких об'єктів основних лісотвірних видів – сосни звичайної, дуба звичайного, ясена звичайного, модрин. Унікальними для світової лісівничої практики виявилися географічні культури сосни та ясена 1930 року створення, де презентовано потомства едафотипів із різних географічних районів колишнього СРСР. Саме ці об'єкти найбільше зацікавили молодого науковця і саме з ретельного їхнього вивчення розпочалися його наукові пошуки.

Якщо оцінювати внесок академіка І. М. Патлая в розвиток лісової науки, то варто зазначити, що найвагоміших теоретичних результатів було досягнуто ним у сфері генетичної екології, під час дослідження мінливості видів лісових деревних рослин, а в практичному плані – у селекції лісових деревних рослин у процесі дослідження географічних культур, сортовипробовуванні та інтродукції лісових деревних порід.

Одним із перших ґрунтовних наукових завдань, які успішно реалізував молодий дослідник І. М. Патлай, було дослідження найстаріших географічних культур сосни звичайної в Україні, створених у 1912–1916 рр. В. Д. Огієвським у Собицькому лісництві (нині Шосткинське надлісництво в Сумській області). Актуальними на той час були питання: чи є сосна звичайна одним біологічним видом, чи вона представлена декількома географічними расами, та чи впливає походження на продуктивність та якість деревостанів сосни? За ініціативою та методикою В. Д. Огієвського в урочищі «Великий бір» було створено понад 80 ділянок сосни з різних географічних пунктів [10, 15, 16, 29]. У цих культурах Ігор Миколайович досліджував сосни західного (польського) походження, а також фізико-механічні та анатомічні властивості деревини кліматипів.

Особливу увагу в цей період було приділено також аналізу особливостей росту сосни звичайної різного географічного походження в дослідних культурах 1927–1930 років у Тростянецькому лісництві. Унікальність зазначених культур, створених за участю науковців Красно-Тростянецької лісової дослідної станції Ф. Д. Белентьєва, П. К. Фальковського, А. Б. Жукова, І. Д. Стахняк, В. В. Гурського, полягала в методичній глибині підходів до їхнього створення. Це дало змогу оцінити вплив на продуктивність сосни не лише географічного походження насіння та типу лісорослинних умов

материнських насаджень, але й розміру та кольору насінин. У цих географічних культурах презентовано потомство сосни звичайної із 64 лісництв 38 географічних районів колишнього СРСР.

А

Б

В

Географічні культури сосни звичайної в Собицькому лісництві:
А – 60-ті роки XX століття [10]; Б – 80-ті роки XX століття [16];
В – 2006 рік [29]

Результати досліджень, проведених у 1958–1963 роках, лягли в основу кандидатської дисертації на тему: «Влияние географического происхождения семян на рост и устойчивость сосны в культурах северной Левобережной части СССР» [10], яку Ігор Миколайович захистив у грудні 1965 року в Українській сільськогосподарській академії. Основним висновком цієї роботи є те, що збережаність, ріст і стійкість культур сосни є тісно пов'язаними з географічним походженням насіння – у міру збільшення відстані до місця вирощання материнських деревостанів на північ, північний схід, схід, південний схід і південь ці показники знижуються. Інтенсивним ростом і високою продуктивністю в умовах Сумщини вирізнялася сосна із західних і центральних районів Європейської частини колишнього СРСР, а найбільшу масу абсолютно сухої стовбурової деревини на 1 га мала місцева сосна, незалежно від способу створення культур. Коефіцієнт форми, кут відходження гілок, ступінь очищення стовбурів від сучків, розміри крони, показники хвої є характерними ознаками окремих кліматипів, тоді як властивості деревини найтісніше пов'язані з якістю материнських деревостанів. Водночас в умовах зміни клімату набуває особливого значення висновок І. М. Патлая про те, що сосни повільного росту реагують на посуху найменшою мірою.

Результати досліджень екотипів у географічних культурах підтвердили, що лісотипологічне походження насіння також позначається на рості культур першого покоління, хоча дещо слабше від географічного походження [11]. Вчений наголошував на кращому рості сосни з тих місць, де ґрунтові умови материнських деревостанів є найбільш подібними до умов росту дослідних культур. Підсумком роботи над дисертацією Ігоря Миколайовича стало виокремлення 15 кліматичних екотипів – певною мврою прототип лісонасінневого районування сосни звичайної для території України.

Крім географічних культур сосни І. М. Патлай досліджував також географічні, еколого-географічні, дослідні культури фенологічних форм дуба звичайного. Серед них географічні культури дуба звичайного 1931 року, які було створено в Нескучанському лісництві Тростянецького лісгоспу, та географічні культури 1940 року в Тростянецькому лісництві. Ріст потомств фенологічних форм дуба аналізували в дослідних культурах 1928, 1955 і 1958 років створення. Вченим виявлено, що в процесі заготівлі жолудів дуба в Лісостепу на плакорі найбільш посухостійким і продуктивним є дібровний екотип

ранньої фенологічній форми, а на ділянках вологіших, морозобійних та в місцях інвазії ранньовесняних шкідників – пізньої фенологічній форми. На Поліссі та у разі переміщення жолудів західного кліматичного типу на південь та схід варто надавати перевагу пізній феноформі дуба. Для захисного лісорозведення доцільно використовувати жолуді з нагорних та байрачних сухих дібров [15, 16].

Географічні культури сосни звичайної 2029–2030 років створення в Тростянецькому лісництві [16]

Ще одним унікальним дослідним об'єктом, який детально досліджував Ігор Миколайович, були географічні культури ясена звичайного, закладені у 1930 році в Нескучанському лісництві з насіння, що було заготовлено у 51 лісництві України. На основі

обстеження цих дослідних культур І. М. Патлай дійшов висновку, що для створення високопродуктивних і стійких насаджень дуба з ясенем насіння необхідно заготовляти на ділянках, близьких за екологічними умовами до умов лісокультурної ділянки, оскільки в разі вирощування ясена заплавного екотипу в плакорних умовах суттєво погіршуються якість і стійкість насаджень із його участю. Виявлено, що недоцільним є переміщення насіння ясена з Полісся до Лісостепу і Степу, а також зі степових регіонів до районів Лісостепу й Полісся. Меридіанні трансфери насіння ясена слід обмежити відстанню до 300 км [6, 28].

Здійснені І. М. Патлаєм дослідження географічних культур різних видів модрина 1954 року створення в Краснянському лісництві, у яких випробувано 15 походжень модрина європейської, сибірської, даурської та Сукачова, виявили добрий стан модрина Чекановського (гібриду модрина сибірської і даурської) та задовільний ріст модрина європейської карпатського походження [6, 13].

Конференція в УкрНДІЛГА
(І. М. Патлай – у центрі другого зверху ряду)

І. М. Патлай ґрунтовно досліджував не лише дослідні об'єкти, які було закладено його попередниками, але й сам створював нові. Зокрема, у Литовському лісництві у 1964 і 1969 роках ним було створено клонові плантації географічних варіантів із метою селекції нових стійких і високопродуктивних форм сосни. Під керівництвом І. М. Патлая у 1966 році закладено географічні культури другого покоління сосни звичайної в Тростянецькому лісництві, а в 1975 році – культури внутрішньовидових гібридів у Нескучанському лісництві [12]. У 1998 році його аспірантом В. П. Самодаєм створено географічні культури третього покоління [27]. У 1988 році за методичного керівництва Ігоря Миколайовича Ю. І. Гайда в Нескучанському лісництві створив географічні культури дуба звичайного другого покоління [19].

Серед створених Ігорем Миколайовичем дослідних об'єктів особливо вагоме місце посідає державна мережа географічних культур сосни звичайної й дуба звичайного в Україні. Під його методичним керівництвом та за безпосередньою участю у 70-х роках створено чотири ділянки географічних культур дуба: у Мукачівському лісокомбінаті Закарпатської області (1977 рік, 12,4 га), у Вінницькому лісгоспагу (ЛГЗ) (нині Вінницьке надлісництво) Вінницької області (1977 рік, 22 га), у Тростянецькому ЛГЗ (нині Тростянецьке надлісництво) Сумської області (1975–1977 рр., 17,5 га), у Ворошиловградському (Луганському) лісгоспі Ворошиловградської (Луганської) області (1976 рік, 6,5 га). За такою самою методикою створено географічні культури сосни звичайної в Овруцькому ЛГЗ Житомирської області (1975), Ізюмському ЛГЗ (нині Ізюмському надлісництві) Харківської області та Краснолиманському ЛГЗ (нині Лиманське лісове господарство) Донецької області (1975–1977 рр.), Івано-Франківському навчальному ЛГ (нині природний заповідник «Розточчя») Львівської області (1975 р.). Багаторічні систематичні дослідження мережі цих дослідних культур, проведені І. М. Патлаєм, його учнями та співробітниками відділу селекції УкрНДІЛГА, дали змогу отримати нові дані про рівні та особливості внутрішньовидової мінливості, збережуваності, стійкості до несприятливих метеорологічних чинників (посухи та морозів), шкідників і збудників хвороб, а також щодо морфологічних, біометричних, фенологічних, фізіолого-біохімічних та інших ознак основних лісотвірних видів України та внести корективи до тодішнього лісонасіннєвого районування [2, 14,

17, 18]. Також було досліджено світловий, радіаційний режим і мікроклімат насаджень.

Підготування сіянців під час створення географічних культур у Лиманському лісгоспі (зліва направо: П. Т. Журова, І. М. Патлай та співробітники лісництва)

У 1972 році Ігорю Миколайовичу присвоєно наукове звання старшого наукового співробітника, а у 1973 році його переводять на роботу у відділ селекції і насінництва УкрНДІЛГА. Робота в інституті дала можливість досліджувати внутрішньовидову мінливість у набагато більшому масштабі. Розширилися регіони дослідження, збільшилася кількість дослідних об'єктів. Зокрема, детально досліджено ріст і стан дуба звичайного в еколого-географічних культурах 1961 року на Маріупольській ЛДС, географічних культурах 1964 року в Тиврівському ЛГЗ Вінницької області. Дослідженнями було охоплено також серію географічних культур сосни звичайної, створених в Україні у 60-х роках – у Глухівському ЛГЗ Сумської області (1963 рік), Первомайському ЛГЗ Київської області (1964 рік), Дослідному лісництві Нижньодніпровської дослідної станції із залісення пісків і виноградарства на пісках (1963 рік), Велико-

Анадольському лісництві Донецької області (1965 рік). Загалом Ігорем Миколайовичем обстежено та обліковано майже всі створені в Україні та наявні на той час географічні культури головних лісотвірних видів і зібрано унікальний за обсягом та комплексністю експериментальний матеріал. Його було узагальнено й використано під час підготування докторської дисертації на тему «Селекційно-екологічні основи насінництва і вирощування високопродуктивних культур сосни звичайної, дуба звичайного і ясена звичайного у рівнинній частині Української РСР». Цю дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук за спеціальністю 06.03.01 «Лісові культури, селекція, насінництво і озеленення міст» Ігор Миколайович успішно захистив на Вченій раді лісогосподарського факультету в Українській сільськогосподарській академії у травні 1985 року. У дисертаційному дослідженні [15, 16]. І. М. Патлай розглянув відмінності між внутрішньовидовими різновидами деревних видів різного рангу – підвидів, кліматичних та едафічних екотипів. У роботі окреслено основні напрями організації лісового сортового насінництва та запропоновано схему селекційного процесу, адаптовану до еколого-географічного різноманіття головних лісотвірних порід, з використанням географічних колекцій як вихідного матеріалу для селекції. За результатами досліджень та узагальнення виробничого досвіду переміщення насіння було розроблено лісонасіннєве районування для сосни, дуба та ясена в рівнинній частини України, з прив'язкою до адміністративних районів. Запропоновані межі не були межами біологічної можливості вирощування певного кліматипу, вони лімітували масове переміщення насіння з огляду на господарську та економічну доцільність.

У 1982 році вийшла друком книга «Лесосеменное районирование основных лесообразующих пород в СССР» за співавторством І. М. Патлая. Лісонасіннєве районування України, запропоноване у ній, покладено в основу наступних варіантів районувань [8, 26]. Запропоновані межі переміщення насіння, за твердженням автора, були притримками для створення архівних і клонових плантацій. На думку Ігоря Миколайовича, найперспективнішим напрямом використання географічних колекцій має стати масове отримання гібридного насіння від міжформових схрещувань.

Найбільш відомі книги за співавторством І. М. Патлая
[6, 28, 31]

У 1986 році в УкрНДІЛГА було ліквідовано сектор сортовипробування і районування лабораторії селекції і насінництва, а на його базі створено нову лабораторію сортовипробування та інтродукції, очолювати яку доручили Ігорю Миколайовичу. Необхідність відкриття такої лабораторії на той час була зумовлена значним розвитком селекційних програм щодо лісових порід в Україні, відбором і створенням значної кількості об'єктів постійної лісонасінневої бази, початком відомчого випробування кандидатів у сорти як аборигенних, так і інтродукованих видів лісової арборифлори, потребою розробити принципи сортовипробування видів, гібридів, форм і юридично оформити права оригінаторів цих сортів.

І хоча основним напрямом наукових досліджень І. М. Патлая за часів його роботи на Краснотростянецькій дослідній станції були селекція та географічна мінливість сосни звичайної, вже тоді він зацікавився іншорайонними видами лісових деревних рослин. У 1962 році він опублікував статтю щодо особливостей росту сосни Веймутової в культурах Тростянецького лісгоспзагу. У цьому ж році, за безпосередньої участі І. М. Патлая, було створено Дендрарій на площі 6,0 га поруч із будівлею Тростянецького ДЛГ, а в 1974 році вийшла брошура «Червонотростянецький дендропарк» [1] за авторством І. М. Патлая і П. Ф. Гончаренка. Інші роботи Ігоря Миколайовича того періоду було присвячено щепленню хвойних рослин і географічним культурам модрини.

Лабораторія сортовипробування та інтродукції й співробітники дослідної мережі, що працювали за селекційною тематикою (зліва направо, перший ряд: І. М. Патлай, О. О. Єременко, О. І. Кириченко, Н. І. Давидова, З. П. Коц, Л. І. Чоні, В. А. Мурликін; другий ряд: П. І. Молотков, Ф. А. Павленко, В. Є. Слюсарчук, В. А. Лебедєв, О. Г. Чайковський, Т. М. Каратєєва, Ю. Мітін; верхній ряд – В. О. Іллін, Р. М. Яцик, С. Чайковська, В. М. Руденко, В. В. Митроченко, Г. А. Шлончак, І. М. Швадчак)

Під час роботи І. М. Патлая в УкрНДІЛГА у 1983–1987 роках під його керівництвом було проведено масштабну інвентаризацію дендропарків і лісових насаджень інтродукованих видів майже на всій території України. Отже, опрацювання теоретичних і практичних засад використання потенціалу інтродукованих видів лісових деревних рослин для підвищення продуктивності, якості та стійкості українських лісів [23] стало одним із основних напрямів роботи відділу.

Співробітники лабораторії сортовипробування та інтродукції у Південному лісництві (80-ті роки ХХ століття, зліва направо, верхній ряд: І. М. Патлай, О. І. Кириченко, З. П. Коц, Н. І. Давидова, В. В. Митроченко; нижній ряд – В. Воловельський, О. Масленікова, О. І. Свєрдлова, О. О. Єременко)

Під час республіканського семінару
«Вдосконалення лісового насінництва»
(1989 рік, селекційний комплекс Вінницької ДНДС)

І. М. Патлай із М. С. Улановським

У своїх працях Ігор Миколайович розглядав перспективи інтродукції деревних видів у масивні та захисні насадження, аналізував стан і шляхи розвитку лісової інтродукції. У підсумку, за його керівництва було розроблено довгострокову комплексну цільову Програму «Интродукция лесных древесных пород в УССР» (1987 рік), де, окрім результатів інвентаризації насаджень інтродуцентів, наведено рекомендації щодо асортименту видів і презентовано проєкт обсягів створення об'єктів лісонасінної бази за інтродукційними районами. В основу Програми покладено районування В. І. Добровольського та лісорослинне районування [4, 25]. Інтродукційне районування охоплює такі райони: Полісся, Правобережний Лісостеп, Лівобережний Лісостеп, Придніпровський Степ і Сухий Степ. Було створено унікальні дослідні об'єкти, зокрема культури північноамериканських хвойних інтродуцентів на території

Краснотростянецької дослідної станції в 1991 році. Особливо цінним є те, що сіянці вирощено з насіння природних популяцій. Програма базувалася на результатах польових досліджень і містила додаток із характеристиками насаджень інтродукованих видів на землях Держлісфонду за областями та лісовими господарствами.

Основні положення та принципи сортовипробування лісових деревних рослин розроблено ще у 60–70-ті роки минулого сторіччя. Значну увагу приділяли швидкорослим породам, зокрема тополям та вербам. Державне сортовипробування лісових деревних рослин започатковано в колишньому СРСР на початку 80-х років минулого століття. Загальносоюзна програма розвитку державного сортовипробування лісових порід при Держкомлісі СРСР передбачала розроблення положення про державне сортовипробування та районування, а також проєктів регіональних довгострокових програм сортовипробування.

Так, в Україні Державне сортовипробування лісових деревних рослин як необхідний підсумковий етап лісової селекції започатковано у 1982 році, коли було організовано сортовипробування швидкорослих тополь і верб. Розпочала функціонувати Балаклійська держсортодільниця, на якій випробовували близько 40 сортів, зокрема 23 сорти української селекції. І. М. Патлай був ініціатором і організатором робіт із сортовипробування в Україні, зокрема створення цієї дільниці.

Напевне ще з тих часів ідея впровадження в Україні Державного сортовипробування лісових деревних порід, не лише швидкорослих, була основною рушійною силою діяльності Ігоря Миколайовича. Він був ініціатором і першим Головою експертної Ради із сортовипробування лісових деревних рослин. Ця ідея органічно поєднувала напрацювання з дослідження як географічних культур аборигенних видів, так і насаджень інтродукованих видів.

У 1992 році в Україні при Державній комісії із сортовипробування та охорони сортів рослин за ініціативи І. М. Патлая розпочато роботи із сортовипробування головних лісотвірних порід.

Для забезпечення дієвості державного сортовипробування лісових порід, враховуючи різноманітність природних умов України та базуючись на лісорослинному, лісогосподарському, лісонасінному районуваннях, за керівництва І. М. Патлая розроблено Програму сортовивчення і сорторозведення лісових деревних порід в Україні на 1995–2005 роки, яка передбачала створення мережі сортодільниць,

розроблення методики сортовипробування та організацію Державного випробування сортів лісових порід. На початковому етапі планували створення 7 сортодільниць у різних лісорослинних районах: Центральному Поліссі, Правобережному і Лівобережному Лісостепу, Північному і Південному Степу, Карпатах та Криму. Окрім Балаклійської ДСД, що діяла на той час у Харківській області, було заплановано створити держсортodільниці у Вінницькій, Донецькій, Київській та Херсонській областях, а також у Карпатах і Криму. У кожному із цих районів планували закласти досліди в 1–4 типах лісорослинних умов (ТЛУ). Сортодільниці планували створити на землях Держлісфонду – на землях держлісгоспів, дослідних господарств, дослідних станцій на правах самостійних структурних підрозділів (лісництв). У перспективі для випробування сортів лісових деревних порід передбачали організацію 10 держсортodільниць [16].

Завдання конкурсно-виробничого випробування – всебічне порівняльне дослідження кандидатів у сорти. Визначення найкращих із них, таких, які перевершують контроль (стандарт), відбувалося за господарчими показниками: продуктивністю деревини, її товарністю, якістю; декоративними властивостями для зеленого будівництва; стійкістю до збудників хвороб і шкідників, посухи, забруднення повітря, засолення ґрунту; за протиерозійною стійкістю тощо [20]. Для цього, на підставі багаторічних досліджень і дослідних робіт лабораторією селекції УкрНДІЛГА на початку 90-х років визначено для сортовипробування у різних природних зонах України близько 200 кандидатів у сорти лісотвірних видів, презентованих найкращими природними, штучними та синтетичними сортами-популяціями, а також сортами-гібридами. До Державного сортовипробування у 1994–1997 рр. УкрНДІЛГА та УкрНДІГірЛіс рекомендували 64 кандидати в сорти. Серед головних аборигенних та інтродукованих видів до сортовипробування запропоновано 58 кандидатів у сорти, зокрема ялиці білої, сосен звичайної, кримської та Веймутової, дугласії, модрини європейської, ялини звичайної, які вирізнялися високою швидкістю росту та декоративністю, сосни чорної – як особливо цінної породи для закріплення еродованих схилів, ялівцю віргінського та кедра ліванського – за їхню посухостійкість, а також дубів звичайного й червоного, горіха чорного тощо [3, 21, 22].

Враховуючи те, що для лісових дерев необхідні поряд із традиційними спеціальні методи оцінювання селекційного матеріалу

(таксаційні, оцінювання пластичності й конкурентоспроможності), в УкрНДІЛГА вперше було розроблено Методику сортовипробування лісових порід для України за авторством І. М. Патлая і П. І. Молоткова [22, 24], яку було затверджено Експертною радою у 1994 році.

Після детального аналізу наявного селекційного матеріалу у 1993–1996 рр. запропоновано до внесення до Державного реєстру (районування) на 1994–1998 рр. та затверджено пленумом Держкомісії з випробування та охорони сортів рослин 27 сортів: 11 сортів сосни звичайної як найбільш дослідженого в селекційному процесі виду, 7 сортів дуба звичайного, зокрема 4 гібридні форми, виведені професором С. С. П'ятницьким у 30-х роках (дуби Висоцького, Тимірязєва, Комарова, Мічуріна), один сорт сосни кедрової корейської, один – дугласії Мензіса, один – модрини європейської, один сорт гібридної модрини (європейська і японська), 2 сорти клена-явора та 3 сорти тополі [5].

У лютому 1990 року Ігоря Миколайовича Патлая було обрано директором УкрНДІЛГА, а в березні того ж року призначено Генеральним директором об'єднання УкрНПО «Ліс». У складний період здобуття Україною незалежності та перших років суспільно-економічно трансформації країни Ігор Миколайович виявив себе як умілий керівник, основними принципами управління якого завжди була повага до людини, максимальне врахування думки та ідей усіх членів колективу інституту. Відповідальність за людей та доручену справу він опанував ще у м. Тростянець, коли з 1965 до 1971 року у міській раді виконував функції голови постійної комісії з охорони природи.

Ігор Миколайович також виконував різноманітну організаційно-методичну роботу. Був членом НТР Міністерства лісового господарства України, головою Спеціалізованої Вченої Ради УкрНДІЛГА та членом трьох Спеціалізованих Вчених Рад інших наукових установ, відповідальним редактором збірника «Лісівництво і агролісомеліорація», постійним членом групи IUFRO із селекції та генетики сосни звичайної, членом відділення рослинництва, агро-екології і природокористування Аграрної Академії наук України, експертом експертної ради Мінчорнобиля України.

У грудні 1990 року в Києві відбулися установчі збори, присвячені створенню Української академії аграрних наук (УААН) – важливої наукової інституції, покликаної розвивати аграрну науку та

сприяти збереженню й примноженню природних ресурсів України. Серед видатних учених, чиї здобутки стали основою для формування цієї академії, був і Ігор Миколайович Патлай. Завдяки значним науковим досягненням, невтомній педагогічній діяльності, активній участі в громадському житті та видатним організаторським здібностям І. М. Патлая було висунуто й обрано членом-кореспондентом УААН.

Це визнання стало черговим підтвердженням його вагомого внеску в розвиток вітчизняної лісової науки. У 1995 році Ігоря Миколайовича було обрано дійсним членом, академіком відділення рослинництва, агроекології й природокористування УААН. Це почесне звання стало символом довіри наукової спільноти як до ідей і праць І. М. Патлая, так і до науковців інституту, які за будь-яких обставин продовжують діяльність, виконуючи місію зі збереження й відновлення лісів в усіх куточках України.

Загалом за ініціативою І. М. Патлая закладено 250 га дослідних культур і плантацій, на яких проходять випробування понад дві тисячі різних потомств популяцій, гібридів і форм.

І. М. Патлай. 90-ті роки XX століття

Ігор Миколайович гідно представляв наукову спільноту лісової галузі на міжнародному рівні. Він неодноразово виступав на міжнародних конференціях, брав участь у спільних публікаціях із

закордонними науковцями. Зокрема, у 1991 році в Амстердамі надруковано монографію, присвячену сосні звичайній, співавтором якої був І. М. Патлай [31], а в 1997 році він брав участь у роботі XI Світового Лісового конгресу в Анталії (Туреччина) [32].

Колектив лабораторії селекції із закордонними колегами
(Л. Пауле (Словаччина) – другий ліворуч, І. М. Патлай – другий
праворуч)

Ігор Миколайович Патлай був не лише видатним науковцем, але й талановитим педагогом, який щиро вірив у силу знань і прагнув передати свій досвід молодим поколінням. Починаючи з 1982 року, він викладав курс лекцій «Наукові основи лісового господарства» на біологічному факультеті Харківського державного університету, відкриваючи студентам захопливий світ лісової науки, її закономірності й таємниці. Його голос лунав і в стінах Харківського сільськогосподарського інституту, де він читав курс «Охорона природи», навчаючи молодих фахівців бережливого ставлення до довкілля та розуміння його крихкої рівноваги. Його високий професіоналізм було визнано і в педагогічній діяльності – у жовтні 1992 року Вчена рада Харківського педагогічного інституту присвоїла

йому вчене звання професора кафедри ботаніки та екології рослин. Ця подія стала ще одним підтвердженням його непересічної ролі у формуванні й становленні молодого покоління екологів, ботаніків і лісівників, які з гордістю нестимуть у світ ідеї, закладені їхнім учителем.

Ігор Миколайович приділяв особливу увагу важливим питанням організації лісоуправління та лісокористування. Він не залишився осторонь проблеми наслідків аварії на Чорнобильській АС. У 1999 році вийшов з друку навчальний посібник з лісової радіоекології [9], де І. М. Патлай був співавтором.

Ігор Миколайович Патлай відійшов у вічність у серпні 1999 року, залишивши по собі неоціненний слід у науці, родині та серцях людей, які мали щастя знати його особисто. Його життя було сповнене наполегливої праці, невтомного пошуку істини та самовідданого служіння своїй справі. Плеч-о-плеч із вірною дружиною Валентиною Миколаївною він долав життєві випробування, із любов'ю і турботою виховуючи двох синів – Миколу та Ігоря, передаючи їм не лише свої знання, але й безцінні людські якості.

Як видатний учений у галузі лісової селекції та генетики, Ігор Миколайович став натхненником і наставником для багатьох поколінь дослідників. Його наукові праці не втратили актуальності й донині, вони й надалі відкривають нові горизонти для послідовників. Створені ним чисельні дослідні об'єкти й досі є джерелом цінних даних, що допомагають в процесі розв'язання питань щодо збереження та відновленні українських лісів.

Мудрість, доброта й відданість справі талановитого вченого і педагога Ігоря Миколайовича назавжди залишаться у пам'яті тих, хто мав честь працювати поруч із ним. Світла пам'ять про Ігоря Миколайовича житиме у серцях його рідних, друзів, учнів і колег, у кожному науковому відкритті, натхненному його ідеями, у кожному деревці, що набирає сили завдяки його праці.

Перелік посилань

1. Гончаренко П. Ф., Патлай І. М. Червонотростянецький дендропарк. Харків : Прапор, 1974. 60 с.
2. Журова П. Т. Підсумки 35-річних досліджень еколого-географічних культур сосни звичайної в умовах пристепових борів Придінців'я та донецького Степу. *Сучасний стан та охорона*

природних комплексів в басейні Сіверського Донця : матер. наук.-практ. конф. з нагоди 20-річчя створення національного природного парку «Святі Гори» (21–22 вересня 2017 року). Вип. 5. Святогірськ, 2017. С. 77–79.

3. Журова П. Т. Подбор перспективных сортов популяций сосны обыкновенной для пристепных боров Украины. *Тез. докл. VI съезда УОГиС им. Вавилова*. Полтава, 1982.

4. Логгинов В. Б. Интродукционная оптимизация лесных культурценозов. Киев : Наукова думка, 1988. 159 с.

5. Лось С. А., Висоцька Н. Ю., Терещенко Л. І., Торосова Л. О. Результати та перспективи сортовипробування лісових та горіхоплодих деревних рослин в Україні. *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Селекційні досягнення в Україні: проблеми правової охорони та перспективи вдосконалення захисту»*, 2018. Вип. 1. Полтава : ПДАА, 2018. С. 14–18.

6. Молотков П. І., Патлай І. М., Давидова Н. І. Насінництво лісових порід. Київ : Урожай, 1989. 232 с.

7. Молотков П. І., Патлай І. М., Давидова Н. І., Швадчак І. М., Гайда Ю. І. Настанови з лісового насінництва. Харків : УкрНДІЛГА, 1993. 60 с.

8. Настанови з лісового насінництва (2-е видання, доповнене і перероблене) / С. А. Лось та ін. Харків, 2014. 107 с.

9. Основи лісової радіоекології : навч. посібник / за ред. М. М. Калетника. Київ : Держкомлісгосп України, 1999. 254 с.

10. Патлай И. Н. Влияние географического происхождения семян на рост и устойчивость сосны в культурах северной левобережной части УССР : дис. ... канд. с.-х. наук. Рукопись. Тростянец, Киев, 1964. 430 с.

11. Патлай И. Н. Исследование географических культур сосны в Тростянецком лесхозаге Сумской области. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1971. Вып. 27. С. 135–144.

12. Патлай И. Н. Рост сосны в географических культурах второго поколения в Тростянецком лесхозаге Сумской области. *Лесной журнал*. 1974. № 6. С. 155–157.

13. Патлай І. М. Географічні культури модрини в Лівобережному Лісостепу України. *Лісове госп-во і деревообробна промисловість*. 1979. № 3. С. 14–16.

14. Патлай И. Н. О селекционном значении цвета семян сосны. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1979. Вып. 55. С. 15–17.
15. Патлай И. Н. Селекционно-экологические основы семеноводства и выращивания высокопродуктивных культур сосны обыкновенной, дуба черешчатого и ясеня обыкновенного в равнинной части Украинской ССР : автореф. дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.03.01. Киев, 1984. 45 с.
16. Патлай И. Н. Селекционно-экологические основы семеноводства и выращивания высокопродуктивных культур сосны обыкновенной, дуба черешчатого и ясеня обыкновенного в равнинной части УССР : дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.03.01. Рукопись, Харьков, Киев, 1984. Т. 1 – 586 с., т. 2 – 350 с.
17. Патлай И. Н. Исследования анатомического строения хвои сосны обыкновенной различных климатипов. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1984. № 69. С. 44–48.
18. Патлай И. М., Гайда Ю. И. Результаты исследований государственной сети географических культур дуба черешчатого на Украине. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1988. Вып. 77. С. 39–44.
19. Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Географические культуры дуба черешчатого второго поколения. *Лесной журнал*. 1992. № 3. С. 109–112.
20. Патлай И. Н., Журова П. Т., Гайда Ю. И., Руденко В. Н. Основные направления сортоведения лесных пород на Украине. *Тез. докл. Всесоюзн. науч.-техн. конф. «Охрана лесных экосистем и рациональное использование лесных ресурсов»*. М., 1991. Ч. 2. С. 116–117.
21. Патлай И. М., Журова П. Т., Гайда Ю. И., Руденко В. М., Яцик Р. М. Сортовипробування лісових порід в Україні. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1999. Вып. 96. С. 3–9.
22. Патлай И. М., Журова П. Т., Гайда Ю. И. Відбір і попередня оцінка кандидатів у сорти головних лісоутворювальних порід в Україні. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1992. Вып. 85. С. 7–11.
23. Патлай И. М., Журова П. Т., Мусієнко С. І. Перспективні інтродуценти в південному Лівобережному лісостепу України. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1999. Вып. 94. С. 88–92.
24. Патлай И. М., Молотков П. І. Методика сортовипробування лісових деревних порід України. Київ, 1997. 32 с.

25. Программа «Интродукция лесных древесных пород в СССР» [Комплексная целевая программа до 2000 г.]. Харьков, 1987. 54 с.

26. Пропозиції щодо уточнення лісонасінневого районування / Л. І. Терещенко та ін. Харків : УкрНДІЛГА, 2024. 56 с.

27. Самодай В. П. Вплив походження насіння сосни звичайної і дуба звичайного на ріст потомств у географічних культурах у Сумській області : дис. ... канд. с.-г. наук : 06.03.01. Харків, 2009. 191 с.

28. Селекция лесных пород / [Молотков П. И., Патлай И. Н., Давыдова Н. И. и др.]. М. : Лесн. пром-сть, 1982. 224 с.

29. Терещенко Л. І., Самодай В. П., Мороз В. В. Сучасний стан і перспективи географічних культур В. Д. Огієвського та інших селекційних об'єктів сосни звичайної в Собицькому лісництві ДП «Шосткинське ЛГ» Сумської області. УкрНДІЛГА, Краснотростянецька ЛНДС. Харків, 2008. 126 с.

30. Торосова Л. О. До 80-річчя з дня народження І. М. Патлая. *Матеріали науково-практичної конференції «Лісівнича наука в контексті сталого розвитку», 29–30 вересня 2015 р. (м. Харків).* Харків: УкрНДІЛГА, 2015. С. 168–169.

31. Molotkov P. I., Patlay I. N. Systematic position within the genus *Pinus* and intraspecific taxonomy. *Genetics of Scots pine*. Chapter 2 /ed. M. Giertych, Csaba Matyas. Amsterdam, 1991. P. 31–40.

32. Patlaj I. N., Polyakova L. V., Badalov P. P. *et al.* Investigations of forest genetic resources of Ukraine. *XI World Forestry Congress*. Antalya, Turkey, Nov. 1997. V. 2. P. 217.

ШЛЯХЕТНА ЛЮДИНА І ВЕЛИКИЙ ВЧЕНИЙ: СПОГАДИ ПРО ВЧИТЕЛЯ

Наше життя – це своєрідне намисто, де кожна з намистинок – це людина, яку ми зустрічаємо у своєму житті. І ці люди приходять у наше життя не випадково, даючи нам урок або стаючи подарунком долі. Саме такою людиною, яка відіграла в моєму житті ключову роль, і був мій учитель Ігор Миколайович Патлай.

Може здатися, що я став його першим учнем випадково. Адже, працюючи на Кримській гірсько-лісовій дослідній станції і вирішивши поступати в аспірантуру УкрНДІЛГА, я за рекомендацією колег подав документи на спеціальність «Екологія» до тодішнього директора, професора П. С. Пастернака. Однак незадовго до складання вступних іспитів Петро Степанович порадив мені змінити спеціальність на «Лісові культури, селекцію і насінництво», оскільки на екологічний напрям уже претендували перспективні молоді науковці, які на той момент часу мали вже певний успішний досвід у цій галузі. А після вдалого проходження вступних випробувань Петро Степанович сказав мені – «Підеш до молодого доктора наук Патлая». Так я опинився під крилом свого мудрого вчителя й до цього часу вважаю, що це був подарунок долі.

Пригадую враження від першої зустрічі з ним – це було в грудні 1985 року у коридорі на першому поверсі четвертого корпусу – доброзичлива посмішка під акуратними вусами, приємний погляд добрих очей, спокійний, навіть лагідний тон розмови, а в руках його – знаменита сіра смушкова шапка-пілотка. З того дня розпочалися мої незабутні укрнділговські роки в школі Патлая.

Кабінет Ігоря Миколайовича, на той час завідувача новоствореної лабораторії сортовипробування та інтродукції, знаходився у кімнаті № 34а на другому поверсі четвертого корпусу. Невеликий кабінет, біля вікна два столи один навпроти одного, справа від дверей – полиці з літературою, зліва – каталожні скриньки з карточками (Ігор Миколайович завжди наголошував: ретельне вивчення літературних джерел – основа якісного та результативного наукового дослідження). Саме в цьому кабінеті довгий час відбувалися наші розмови – про ліс і лісову науку, про плани на майбутнє і спогади про минуле.

Ігор Миколайович розпочав своє професійне життя в лісовпорядкуванні. Вже тоді виявилися його любов до точності та схильність до ретельності в роботі. Йому подобалося працювати з геодезичними приладами і згодом, уже працюючи на Краснотростянецькій лісовій дослідній станції, Ігор Миколайович із особливим задоволенням здійснював топографічну зйомку місцевості на багатьох наукових об'єктах. Загалом своєю любов до біометрії та статистики як необхідного інструменту селекціонера він прищеплював своїм учням. Я до цього часу вдячний йому за це.

Робота на Краснотростянецькій лісовій дослідній станції, за його словами, приносила йому неймовірне задоволення. Адже саме там він був найближче до лісу, до наукових об'єктів – своїх улюблених географічних культур. А польові дослідження любив понад усе. Пригадую, як у 1986 році ми разом, усією лабораторією, проводили обміри й обліки унікальної донині мережі географічних культур дуба звичайного, які було створено за методичного керівництва Ігоря Миколайовича у Тростянці, Вінниці та Мукачеві. Це були незабутні тижні спільної роботи, сповнені цікавих моментів, коли наш учитель розділяв із нами всі труднощі й пригоди експедиційного життя. Разом ми усували поломи та ремонтували в дорозі інститутський автобус-жук, працювали під пекучим сонцем і проливним дощем, влаштовували смачні перекуси на імпровізованих столах із пеньків, ночували в спальниках на розкладачках там, де доводилося, та пробиралися крізь непрохідні мукачівські зарості ожини. Я бачив і відчував, що в ті моменти наш наставник був по-справжньому щасливий. Навіть ставши директором УкрНДІЛГА, Ігор Миколайович із ностальгією згадував ті експедиції та щиро шкодував, що нинішні обов'язки не дають йому можливості знову відчувати приємну вечірню втому після насиченого дня роботи в польових умовах.

Ігор Миколайович був надзвичайно шляхетною та порядною людиною у спілкуванні й ставленні до людей, за що його щиро поважали й любили. Його директорство припало на непрості 1990-ті роки, позначені нестабільним фінансуванням інституту та гіперінфляцією в економіці. У цей складний, перехідний період історії його головним завданням стало збереження колективу, наукових шкіл інституту. І, на мою думку, його дипломатичний гнучкий стиль керівництва, що ґрунтувався на принципах довіри, розуміння й емпатії, сприяв досягненню цих цілей.

Ігор Миколайович був для мене прикладом того, як потрібно любити близьких людей і до них ставитися. Його почуття й повага до дружини Валентини Миколаївни були взірцем для багатьох. Надзвичайно любив Ігор Миколайович своїх синів, Ігоря і Миколу, пишався ними, часто розповідав про їхні життя та здобутки. До цього часу у мене викликає захоплення його особливо дружні, теплі відносини з Михайлом Івановичем Бережним, другом зі студентських років, непересічною особистістю, людиною-легендою Краснотростянецької лісової дослідної станції. Вони мали багато спільного – спокійне, шляхетне ставлення до людей та переконання, що лісову науку потрібно творити в самому лісі, а не в кабінетах.

Коли я зараз згадую Ігоря Миколайовича, іноді виникає почуття, подібне до того, яке багато хто відчуває після втрати батьків. Це відчуття провини за те, що за їхнього життя ми надто зрідка дякували їм за все, що вони зробили для нас. Тому хочу порадити молодим науковцям, чий наукові наставники ще поруч: знаходьте час і можливість висловлювати їм свою шану – словами, добрими вчинками, успішним втіленням їхніх ідей і задумів. А мені залишається лише сказати кілька простих, але щирих слів: «Ігорю Миколайовичу, дякую Вам від усього серця за те, що Ви були, є і завжди будете частиною мого життя. Ваші мудрі настанови, підтримка і віра в мене, добрі справи назавжди залишаться у моїй пам'яті».

Ю. І. Гайда
доктор сільськогосподарських наук,
професор

ЙОМУ БУЛО Б ДЕВ'ЯНОСТО

27 червня 2025 року мало б виповнитися 90 років Ігорю Миколайовичу Патлаю, доктору сільськогосподарських наук, професору, академіку УААН. Народився Ігор Миколайович у м. Охтирка в родині лісівників, там же він закінчив середню школу. Вищу освіту одержав в Українській сільськогосподарській академії.

Наукову діяльність розпочав на Краснотростянецькій лісовій науково-дослідній станції в 1958 році, за 20 кілометрів від місця народження. Його наукові інтереси розподілялися між лісівництвом, лісовими культурами, лісовою селекцією, а пізніше – генетичною екологією. І це не випадково, бо в розпорядженні Краснотростянецької лісової дослідної станції вже на той час перебувала доволі велика кількість наукових об'єктів, на яких можна було проводити відповідні дослідження.

180- річне насадження сосни звичайної, в якому на пораду І. М. Патлая було закладено лісовий генетичний резерват

В пам'яті працівників лісодослідної станції Ігор Миколайович залишився самовідданим і наполегливим у вивченні як світового, так і вітчизняного наукового досвіду, з ним цікаво було працювати і в лісі на дослідних об'єктах.

Для Ігоря Миколайовича не існувало семигодинного робочого дня, і навіть пізно ввечері з вікна його кабінету лилося світло. Не існувало для нього і «поганої» погоди навіть під час польових робіт. І що цікаво, ті, хто з ним, здавалося, у некомфортних умовах, «збирали» польовий матеріал, сприймали це, як якусь романтику чи пригоду.

Під час роботи на дослідній станції, а далі і в УкрНДІЛГА, І. М. Патлай створив велику кількість дослідних об'єктів у Тростянецькому лісовому господарстві, на яких і сьогодні проводять наукові дослідження.

Відзначився Ігор Миколайович і великою кількістю наукових праць і рекомендацій для лісового господарства.

В. А. Ігнатенко
кандидат сільськогосподарських наук

ПОДЯКА ДОЛІ

Пригадую літо 1973 року, коли я вирішила вступати до аспірантури. Була ця справа доволі складною: у багатьох установах, до яких я зверталася, мені відмовляли, оскільки не було відповідної фахової освіти. За фахом я вчитель біології та хімії. Першою установою, яка дозволила мені взяти участь в іспитах до аспірантури, був Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації імені Г. М. Висоцького. Мені порадили поспілкуватися з можливим моїм науковим керівником з приводу того, чи дасть він дозвіл на участь в іспитах.

На другому поверсі другого корпусу інституту у великій кімнаті сиділи наукові співробітники лабораторії селекції. Там я й побачила вперше І. М. Патлая. Його стіл стояв поряд зі столом П. І. Молоткова. І. М. Патлаю на той час було близько 40 років. Чорняве волосся, короткі вуса, округле обличчя, трохи с посмішкою очі. П. І. Молотков був здивований (як і співробітники, які сиділи в цій кімнаті) моїм бажанням вступити до аспірантури, враховуючи мою базову освіту. Але після співбесіди дозволив подавати документи і брати участь в іспитах до аспірантури.

«Тему реферату Вам допоможе визначити І. М. Патлай», – сказавши це, він показав на І. М. Патлая. Ігор Миколайович порадив мені обрати тему реферату з біології сосни звичайної. Пізніше саме цей біологічний вид і стане об'єктом моєї дисертаційної роботи. Восени 1973 року після складання іспитів мене було зараховано до аспірантури. Розпочалися роки навчання і проведення досліджень з обраної теми в лабораторії селекції УкрНДІЛГА під керівництвом доктора с.-г. наук П. І. Молоткова. Із часом обсяг даних матеріалів досліджень збільшувався, їх необхідно було систематизувати та статистично обробляти. Із прийомами статистичної обробки я була не дуже обізнана. На допомогу став І. М. Патлай. У лабораторії селекції він один із найперших добре опанував математичну обробку біологічних даних і щиро ділився своїми знаннями. Аспіранти та співробітники зверталися до нього просто, без страху показати свою необізнаність з того чи іншого питання. Так сталося, що моїм першим вчителем із біометрії був І. М. Патлай. Коефіцієнти кореляції, χ^2 -квадрат, рівні достовірності отриманих результатів – усі ці премудрості, яким сьогодні дуже просто й легко дає раду комп'ютер,

раніше розраховували майже вручну. Ігор Миколайович був також і першим рецензентом моєї дисертаційної роботи під час попереднього захисту в УкрНДІЛГА. Він провів дуже глибокий аналіз роботи. Після врахування зауважень мені майже вже не доводилося суттєво щось змінювати в рукописі.

Об'єктами наукових досліджень Ігоря Миколайовича були географічні культури сосни. Я відвідувала ці об'єкти в Ізюмі, де був опорний пункт УкрНДІЛГА (Харківська область), та на Тростянецькій дослідній станції (нині – Краснотростянєцьке відділення УкрНДІЛГА, Сумська область). Наукові співробітники цих лісових наукових установ завжди з повагою говорили про І. М. Патлая, про його велику працездатність. Він міг проводити дослідження і в холод, і в спеку, був дуже вимогливим до себе, але добрим і чуйним до людей, які з ним працювали.

Пізніше мені довелося зустрічатися з Ігорем Миколайовичем, коли він обіймав посаду директора УкрНДІЛГА (1990–1998 рр.). Це були перші буремні роки незалежності нашої країни. Під час своєї каденції на посаді директора Ігор Миколайович виявив себе не лише як учений, але і як мудрий керівник провідного науково-дослідного інституту країни. Ми зустрічалися з ним на засіданнях Спеціалізованих вчених рад УкрНДІЛГА із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності 06.03.01 – «Лісові культури, селекція, насінництво і озеленення міст». Головуючи у Раді під час захисту дисертацій, він завжди був привітним. Запитання до здобувачів – чіткі й виважені. Від нього віяло спокоєм і добротою. Це знімало напругу в дисертанта. Я не пригадую його похмурим чи розлюченим. Швидко минають роки, люди уходять у вічність. Ігор Миколайович залишив по собі наукові праці, створені ним наукові об'єкти – географічні культури, а ще – добре ставлення до людей. У моїй пам'яті спливають його трошки с посмішкою очі, а в душі подяка долі за зустріч у житті з чудовою людиною.

В. В. Грицайчук
кандидат сільськогосподарських наук, доцент

ВІД ІДЕЇ ДО ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Мої спогади про Ігоря Миколайовича є дещо фрагментарними, але ці пазли складаються в дуже яскраву й світлу картину.

Про Ігоря Миколайовича Патлая як людину я вперше почула у 80-ті роки минулого століття від співробітниці сектору інтродукції УкрНДІЛГА Світлани Чайковської. Тоді ми разом навчалися на різних курсах Харківського сільськогосподарського інституту (нині ДБТУ). Вона розповідала про географічні культури та гібриди сосни, виїзди на польові роботи. Казала, що Ігор Миколайович виїжджав з колегами на польові дослідження в гарному плащі, а як починали працювати, надівав його навиворіт і брався разом з усіма обміряти дерева. Відчувалося, що колеги його поважають, а в колективі панує дружня атмосфера. Згодом і мені пощастило працювати в цьому колективі.

Після закінчення аспірантури прийшла влаштовуватися на роботу в УкрНДІЛГА. Сподівалася потрапити у відділ селекції, але йшла до Ігоря Миколайовича, який на той час був директором, із певним страхом. Зустрів він мене дуже привітно. Розказував, чим займається відділ, які перспективи роботи. Потім питає суворо: «А дисертацію на стіл покладеш?», а очі посміхаються. Кажу: «Покладу» і заспокоїлася і зрозуміла, що працюватиму і все буде добре.

Пригадую холодну зиму 1992–1993 років. Завірюху та велику чергу за хлібом у магазинчику навпроти інституту. Ми займали чергу Ігорю Миколайовичу, а потім, як вона вже підходила, хтось ішов його покликати. Він підходив, а бабусі в черзі були невдоволені: «Цей чоловік тут не стояв!». Коли намагалися їм пояснити, що цей чоловік – директор інституту й опікується важливішими справами, не вірили.

Пригадую також свою першу поїздку на ділянку дослідних культур хвойних інтродуцентів північноамериканського походження на Краснотростянецькій лісовій дослідній станції разом із колегами з відділу. Рослинам було близько п'яти років, і вже з'явилися перші шишки на ялині канадській. Ігор Миколайович розповідав про цей дослід і пояснював, чому важливо випробовувати саме потомства природних популяцій інтродукованих видів.

Ще у своїй докторській дисертації у 1984 р. Ігор Миколайович запропонував схему сортовипробування лісових деревних рослин, але на той час це залишалося лише мрією. Пізніше, вже на початку

1990-х, за його ініціативою діяльність із сортовипробування лісових деревних рослин розгорнулася на державному рівні. Разом із ним та іншими колегами у 90-ті роки минулого століття я працювала в складі комісії із сортовипробування лісових деревних рослин. Засідання відбувалися в Києві. Як наймолодшій мені часто доручали купляти квитки на потяг. Ігор Миколайович видавав зі своєї кишені суму на всі квитки й казав: «Віддаси, як бухгалтерія оплатить відрядження», а оплачували тоді зазвичай через кілька місяців. Засідання відбувалися під кінець року – у грудні. Якось їхали до Києва у вагоні з побитими шибками, через які сипав сніг. Було холодно. Сиділи в шубах і пальтах, але пили гарячий чай із печивом і медом із Тростянця, яким пригощав Ігор Миколайович, і ніхто не захворів. Збиралися на засідання лісові селекціонери з різних куточків України. Атмосфера буда дружньою, а розмови – цікавими.

У характері Ігоря Миколайовича якось органічно поєднувалися здатність стратегічно мислити та організовувати практичну роботу таким чином, щоб реалізовувати загадане. Якщо говорити коротко про його внесок у лісову селекцію, то це три «кити», які міцно стоять на результатах масштабних експериментів під відкритим небом. Перший – лісонасіннєве районування, яке базується на дослідженнях географічних культур, другий – селекційний підхід до інтродукції лісових деревних рослин, який базується на дослідженнях насаджень інтродуцентів у лісах і дендропарках по всій Україні, а третій – сортовипробування, яке є завершальним етапом селекційної роботи.

Також не можу не згадати його вміння спілкуватися з людьми, бути дипломатичним і водночас принциповим, вказати на недоліки й не образити. Наприклад, він казав, що якщо взявся рецензувати роботу – відгук має бути позитивним, але всі важливі недоопрацювання мають бути висловлені, і висловлені коректно. Напевне, ми з колегами легше, ніж інші, перенесли лихоліття 1990-х, бо мали такого мудрого та людяного керівника. До нього завжди можна було звернутися за порадою, знайти підтримку, і ми відчували себе захищеними.

Все закінчилося несподівано й швидко. Коли повернулася з наради EUFORGEN у 1999 р., він вже був у лікарні після інсульту. Впізнавав нас, але не міг розмовляти. Потім був похорон. Тоді відчула, так само, як і після смерті свого діда, що стіна, яка захищала, впала.

Для мене він назавжди залишається прикладом людини із сильним характером, але водночас мудрої, людяної і привітної у спілкуванні, науковця, який вмів як бачити перспективи розвитку наукового напрямку, так і втілювати свої ідеї в життя. Світла йому пам'ять!

С. А Лось
кандидат. сільськогосподарських наук,
старший науковий співробітник

БАТЬКО ЛІСОВОЇ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОДИНИ

До інституту я прийшла в 1993 році. На роботу приймав Ігор Миколайович:

- Де навчатесь? Мабуть Харківський університет, біофак?
- Ні, Київ, академія, лісогосподарський.
- О, то ви зовсім «наша»!

Таким чином, я й потрапила до сектору інтродукції та сортовипробування. Із часом дізналася, що сектором і надалі керує Ігор Миколайович, хоча вже як два роки колектив інституту обрав його директором. Поступово знайомилася з колективом сектору, він виявився жіночим, працювали інженери та лаборанти: Марина Данактовна Поспелова, Любов Іванівна Морозова. З опорних пунктів приїжджали звітувати й жінки-науковиці – кандидат сільськогосподарських наук Поліна Тимофіївна Журова та Валентина Миколаївна Руденко. Незабаром розпочався осінній польовий сезон, настав час їхати до першого відрядження, а це 1990-ті роки, грошей немає. Дівчата кажуть:

- Підемо позичимо до Ігоря Миколайовича.
- До директора позичати гроші, як можна?!
- Так, це нормально, він «свій»!

Моєму здивуванню не було меж, на той час я вже попрацювала в різних установах, не можна сказати, що керівники були поганими, але таких відносин між керівниками та підлеглими не спостерігала. Мене дуже вразило, що директор здатен не тільки керувати колективом, видавати накази, вимагати результати роботи, але й бути другом, товаришем, до якого можна звернутися з будь-якою проблемою, навіть з такою, трохи незручною.

Із часом іноді, коли вже я адаптувалася до колективу та роботи, використовуючи мої знання з машинопису, Ігор Миколайович просив підмінити секретаря, коли вона була у відпустці або хворіла. Одного разу Ігор Миколайович вийшов зі свого кабінету трохи збентежений. Інспектор із відділу кадрів зранку видала наказ про тарифну відпустку директора, але дзвінок від керівництва з Києва все змінив: необхідно їхати у відрядження. Ігор Миколайович зніяковіло розповів про цю ситуацію, що тепер треба переробляти наказ про відпустку, але якось незручно турбувати інспектора. Мені навіть шкода стало директора, виник бажання захистити та допомогти: якщо вже така необхідність,

то треба змінити наказ, що ж тут думати! Запропонувала свою допомогу, щоб вже не турбувати інспектора. Лише в другій половині дня вирішив питання Ігор Миколайович. Вже такою він був людиною: вважав, що просити щось для себе – це незручно. Але якщо необхідно було захистити інших людей, співробітників, напрями діяльності інституту, існування наукової мережі, дослідних станцій, то тут він вкладав усю свою енергію, досвід, наукові докази, щоб відстояти свою думку та довести її справедливості.

Іноді, коли був час, особливо після відряджень до Києва, Ігор Миколайович заходив до лабораторії поспілкуватись, поділитись отриманою інформацією. Буремні 1990-ті – важкі роки: зміна керівництва в міністерстві лісового господарства в Києві, зміна ставлення до науки. Ігор Миколайович був вимушений відстоювати необхідність існування наукової мережі дослідних станцій, існування яких вважалось не таким вже й необхідним, утримання станцій також вимагало коштів. Та Ігор Миколайович доводив, що лісова наука, якщо вона буде лише на «асфальті», то не є наука. Такі відрядження вимагали багато сил, здоров'я, енергії. Але Ігор Миколайович відстоював «свій» інститут, наукову базу, тут він був непохитний.

Незважаючи на те, що обіймав посаду директора вже понад три роки, не відмежовувався від колективу лабораторії. За можливості був присутній на маленьких лабораторних святах: днях народження співробітників, святкуванні Дня працівника лісу, Нового року та інших. На таких застіллях не було напруженості «керівник – підлеглі», ні, це була «лісова селекційна родина», якій було добре разом, люди відпочивали душею в рідному колі.

Ігор Миколайович запам'ятався як порядна, людяна, добра, м'яка, інтелігентна людина, великий професіонал лісової селекційної справи.

В. Г. Григор'єва
кандидат сільськогосподарських наук

ЛЕКТОР ЗІ СПЕЦКУРСУ «ЛІСІВНИЦТВО»

Ліс супроводжує людину все життя. Для когось він – сенс життя, для когось – прекрасне місце відпочинку. Для мене ліс – це моє життя й пам'ять. Пам'ять про батьківський дім, пам'ять про добрих, чуйних людей, пам'ять про видатних вчених-лісівників.

Доктор сільськогосподарських наук, професор Ігор Миколайович Патлай читав у нас лекції зі спеціального курсу, який був обов'язковим для студентів Природничого факультету Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, залежно від напрямку досліджень у дипломній роботі. Перша зустріч із Ігорем Миколайовичем відбулася в стінах педагогічного університету на кафедрі ботаніки та екології рослин навесні 1996 року. Я обрала спецкурс із лісівництва, тому що ліс завжди був поруч у моєму житті, й моя дипломна робота була присвячена дослідженню трав'яного покриву в насадженнях дуба різного віку. Наші подальші заняття вже відбувалися в Українському науково-дослідному інституті лісового господарства та агролісомеліорації, де Ігор Миколайович у своєму кабінеті нас завжди гостинно зустрічав, із посмішкою й добрими побажаннями читав лекції, багато нового ми дізнавалися про ліс. Він завжди був інтелігентною, тактовною, доброю людиною й видатним науковцем, що передавав свої знання, свою любов до лісу студентам – майбутнім педагогам. Ігор Миколайович запрошував нас на навчання до аспірантури УкрНДІЛГА ім. Г. М. Висоцького, що здавалося мені на той час таким невідомим і цікавим. Із вдячністю згадую ті часи й завжди дякую долі за ті зустрічі, які визначили мій майбутній шлях у науці та педагогічній діяльності.

Людина живе доти, доки живуть спогади про неї у пам'яті рідних, друзів, учнів, колег. Ми пам'ятатимемо професора Ігоря Миколайовича Патлая як добру, чуйну людину, видатного науковця, досвідченого викладача, який був прикладом загальної та професійної культури. Світла пам'ять.

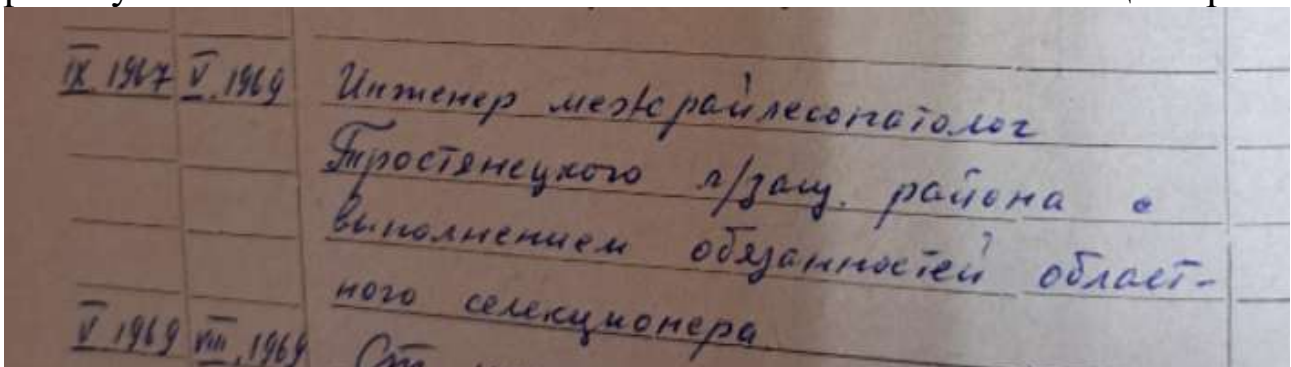
С. І. Познякова
кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет

ПІДТРИМУВАЧ ДОБРИХ ТРАДИЦІЙ УКРНДІЛГА

Ігор Миколайович Патлай був неординарною людиною. Колеги, що знали його ближче, ніж я, в попередніх нарисах розповіли про його наукові здобутки, про його любов до лісу, до експедиційних досліджень, до аналізу даних, зокрема статистичними методами того часу, про його ставлення до людей і про його посмішку.

Я почула біографію І. М. Патлая в Цюрупинську (нині Олешки), куди їздила в аспірантські роки в осередки непарного шовкопряда й багато спілкувалася з його землячкою Зоєю Олександрівною Складаровою – науковою співробітницею Нижньодніпровської науково-дослідної станції залісення пісків і виноградарства на пісках (нині Степовий філіал УкрНДІЛГА). Їх було троє з Охтирки – найстарша з яких – Ірина Борисівна Шинкаренко, що все життя працювала в УкрНДІЛГА та знала «в обличчя» кожну сосну від Ізюма до Цюрупинська. Другий – Ігор Миколайович Патлай, а третя – Зоя Олександрівна Складарова (народжена Кузьменко) – фахівець із лісової ентомології, що захистила кандидатську дисертацію «по хрущах», а далі у міру росту культур сосни на Нижньодніпровських пісках вивчала заходи захисту цих насаджень від довгоносиків, пагонов'юнів, короїдів, пильщиків та інших комах-фітофагів. Тож невелика Охтирка випустила в науковий світ щонайменше трьох видатних науковців, а ще згадаємо Михайла Івановича Бережного та одного з аспірантів І. М. Патлая – Вячеслава Петровича Самодея, який служить у ЗСУ.

Життя не завжди посміхалося всім, зокрема І. М. Патлаю. У молоді роки він висловив незадоволення своїм безпосереднім начальником, і його «покарали» – перевели з посади науковця на посаду інженера міжрайлісопатолога Тростянецького лісозахисного району з виконанням обов'язків обласного селекціонера!!!

Фрагмент особової справи І. М. Патлая

А ця посада – «почесна та заздрісна», куди там інженеру з експлуатації, який сидить у конторі. Інженер із захисту лісу має бути в лісі постійно – і в розсаднику, і в теплиці, і в культурах, і на зрубках, а якщо станеться полягання сходів чи заселення жуками заготовленої деревини чи втрата урожаю жолудів або шишок, то винен завжди інженер із захисту лісу («стрілочник винен!»). А ще й «виконання обов’язків обласного селекціонера»!!!, що само собою чимало.

Але І. М. Патлай це витримав, збагатився корисними знаннями, а через деякий час повернувся до наукової діяльності на Краснотростянецькій ЛНДС, а на початку 1970-х років – в УкрНДІЛГА, де активно працював над докторською дисертацією та одночасно керував профспілковою організацією. Саме як профорга я з ним ближче познайомила й оцінила.

І. М. Патлай працює з картотекою. 1985 рік. Фото Ю. В. Бенгуса

У 1980-ті роки в УкрНДІЛГА було багато молоді. Директор інституту, Петро Степанович Пастернак, брав участь у роботі державних екзаменаційних комісій у Київському та Львівському лісових навчальних закладах і «виглядав» талановиті молоді кадри. Деякі вступали до аспірантури, інші працювали інженерами, деякі приїжджали з нареченими, інші знаходили наречених у Харкові. У будь-якому разі, молоді було багато, жили вони переважно в

гуртожитку й постійно щось вигадували: «Анубо, хлопці!», «А ну-ка, дівчата!», влаштовували концерти й вистави. Я тоді вже була не дуже молодою, вже за 30, але мені було цікаво писати вірші для стіннівки чи для пісень у спектаклі, вигадувати конкурси...Де почин, так і кара, і мене обрали до профспілкового комітету відповідати за культурно-масову роботу. Взагалі щоб що-небудь загубити, треба справу очолити, звітуватися, узгоджувати плани з керівництвом. І тут мені дуже сподобалося ставлення І. М. Патлая, який згодом з посади профорга перейшов на посаду парторга. Я з гумором – і він з гумором, і всі ці сценарії ми спокійно узгоджували. Наприклад, наприкінці сценарію була ремарка: «всі танцюють і співають». Він каже: допишіть, який танець танцюють і яку пісню співають. Посміялися і все вирішили.

Коли обирали директора, голосування було дуже болісним, голоси за двох кандидатів розділилися майже порівну, різниця становила два голоси!!! Я голосувала за І. М. Патлая, тому що вважала, що саме вчений має керувати науковою установою.

Він «омолодив» Вчену раду, причому ввів навіть деяких членів, які голосували проти нього, і ставився до них без упередження, навіть навпаки, створював для них найбільш сприятливі умови. Він радився з молодими науковцями з різних питань, вважав, що треба вислухати декілька думок, а потім ухвалити рішення. Він був дуже лояльним до тих, хто висловлював незадоволення якимись діями, а в думках, мабуть, дуже переживав. Адже дуже важко посміхатися, коли сумно...

Він став директором у тяжкі години, коли бюджетне фінансування було мізерним, а як жити в нових економічних умовах, мало хто уявляв. Це й підірвало його здоров'я. Останній рік життя, коли І. М. Патлай вже не був директором, він продовжував працювати як науковець, він не втратив за роки директорства добрих стосунків із колегами у своїй лабораторії та в інших підрозділах. Я пам'ятаю, як на якесь свято, мабуть 8 березня, він «обносив» бухгалтерію шоколадками. Жінка переживала за нього й раніше покинула цей світ. Він пережив її на рік... Ми його пам'ятаємо і будемо пам'ятати!

В. Л. Мешкова
доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік ЛАНУ

ПЕРЕЛІК НАУКОВИХ ПРАЦЬ І. М. ПАТЛАЯ

1958–1960

Патлай И. Н. Опыт искусственного разведения ольхи чёрной в Тростянецком лесхозе. *Сборник студенч. НИР*. Киев, 1958. Вып. 3. С. 149–151.

Патлай И. Н., Гурский В. В., Бобраков Л. Б. Изучение влияния географического происхождения дуба и сосны на их рост в географических культурах : научный отчёт УкрНИИЛХА за 1958–60 гг. (итоговый), рукопись, Инв. № 2061.

1961

Патлай И. Н., Гурский В. В. Сохранность, рост и продуктивность сосны в географических культурах Красно-Тростянецкой ЛОС. *Материалы расширенной сессии Уч. Совета УкрНИИЛХА по итогам НИР за 1961 г.* : тез. докл. Харьков, 1962. С. 46–51.

1962

Патлай И. Н. З досвіду залісення територій, які вийшли з-під торфозробинок. *Вісник с.-г. науки*. 1962. № 5. С. 109–111.

Патлай И. Н. К вопросу о продуктивности сосны в Тростянецком лесхозе. *Материалы конфер. молодых учёных УкрНИИЛХА*. Харьков, 1962. С. 48–50.

Патлай І. М. Ріст сосни веймутової в культурах Тростянецького лісгоспагу Сумської обл. *Зб. НДР УкрНДІЛГА*. Київ, 1962. Вип. 23. С. 90–94.

Патлай И. Н., Гурский В. В. О росте и состоянии культур тополя белого в Сумской области. *Тез. докл. расш. сессии Уч. Совета УкрНИИЛХА*. Харьков, 1962. С. 125–129.

1963

Патлай І. М. Вплив географічного походження насіння на ріст та стійкість сосни в культурах лівобережного Лісостепу УРСР. *Вісник с.-г. науки*. 1963. № 12. С. 63–66.

Патлай И. Н. Исследования географических культур сосны в Собичском лесничестве Шосткинского лесхоза Сумской области. *Тез. докл. 3-й конф. аспирантов мол. учёных УкрНИИЛХА за 1962 г.* Харьков, 1963. С. 167–170.

1964

Патлай И. Н. Влияние происхождения семян на рост и устойчивость сосны в географических культурах Красно-Тростянецкой ЛОС. *Селекция, интродукция и семеноводство древесных лесных пород*. Киев : Урожай, 1964. С. 182–195.

Патлай И. Н. Обследование географических культур сосны в Тростянецком лесхозаге и в Собичском лесничестве Шосткинского ЛХЗ Сумской обл. *Лесное хозяйство, ЦНИИТЭИлеспром*, реф., по информ. карте. М., 1964. С. 9–10.

Патлай И. Н. Влияние географического происхождения семян на рост и устойчивость сосны в культурах северной левобережной части СССР : дис. ... канд. с.-х. наук. Рукопись. Тростянец, Киев, 1964. 430 с.

Патлай И. Н. Влияние географического происхождения семян на рост и устойчивость сосны в культурах северной левобережной части СССР : автореф. дис. ... канд. с.-х. наук. Киев, 1964. 17 с.

1965

Патлай И. Н. Создание семенных плантаций сосны путём прививок. Информационное издание. Сумы : Сумской обллиздат, 1965. 8 с.

Патлай И. Н. Опыт выращивания лесных культур сосны из семян различного происхождения. Информационное издание. Сумы : Сумской обллиздат, 1965. 8 с.

Патлай И. Н. Климатипы сосны в опытных географических культурах северной левобережной части СССР. *Тез. докл. 5-й конф. мол. учёных УкрНИИЛХА*. Харьков, 1965. С. 188–198.

Патлай И. Н. Обеспечим лесное хозяйство области отборным элитным семенным материалом древесных пород. Рекомендации обл. семинара. Сумы, 1965. 21 с.

Патлай И. Н. Исследование физико-механических свойств и анатомического строения древесины сосны в опытных географических культурах. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1965. Вып. 3. С. 162–172.

Патлай И. Н. Исследование хвои в географических культурах Красно-Тростянецкой ЛОС. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1965. Вып. 7. С. 36–42.

1966

Патлай И. Н. Эколого-географические формы и наследственные особенности сосны обыкновенной в северной левобережной части УССР. *Тез. докл. совещ. по состоянию и перспективам развития генетики и генетических основ селекции*. Киев : Наукова думка, 1966. С. 66.

Патлай И. Н. Некоторые итоги селекции сосны обыкновенной в Тростянецком лесхоззаге. *Тез. докл. расширенной сессии Уч. совета УкрНИИЛХА по итогам НИР за 1959–1966 гг.* Харьков, 1966. С. 187–192.

Патлай И. Н., Лавриненко Д. Д. и др. Рост и устойчивость канадского и белого тополя к грибным заболеваниям в северной левобережной Лесостепи УССР. *Создание тополёвых насаждений*. М. : Лесн. пром-сть, 1966. С. 300–301.

1968

Патлай И. Н., Гончаренко П. Ф. Облесение эродированных склонов сосной в Тростянецком ЛХЗ Сумской области. Сумы : Прапор, 1968. 14 с.

Патлай И. Н. Межвидовые и межродовые прививки хвойных древесных пород в Тростянецком ЛХЗ Сумской области. Сумы : Прапор, 1968. 10 с.

Патлай И. Н. Створення насінневих плантацій хвойних порід в Сумській області. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість*. 1968. № 6. С. 16–17.

Патлай И. Н. Экономическая эффективность создания клоновых семенных плантаций хвойных пород прививкой. *Сборник областной производственно-экономической конференции, тезисы докладов*. Сумы, 1968. С. 10–15.

1969

Патлай И. М. Про лісокультурне значення величини насіння сосни звичайної. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість*. 1969. № 1. С. 19–21.

Патлай И. Н. Отбор плюсовых насаждений и плюсовых деревьев главных пород в лесхоззагах Сумской области. *Тезисы докладов II-й научно-технической конференции по вопросам*

повышенной производительности лесов Сумской обл. Сумы, 1970. С. 27–30.

1970

Патлай И. Н., Ахтанин И. Ф. Географические культуры сосны в Глуховском лесхоззаге. *Тезисы докладов II-й научно-технологической конференции по вопросам повышенной производительности лесов Сумской обл. Сумы, 1970. С. 76–82.*

Патлай И. Н. Наследственность лесных древесных пород – важный фактор повышения продуктивности лесов. *Тезисы докладов II научно-технической конференции по вопросам повышенной производительности лесов Сумской обл. Сумы, 1970. С. 63–66.*

Патлай И. Н. О продуктивности географических культур сосны в зависимости от индивидуальных особенностей материнских деревьев. *Материалы учёной конференции молодых учёных ботсадов Украины и Молдавии. Киев : Наукова думка, 1970. С. 46–50.*

1971

Рекомендації по елітному насінництву основних лісоутворюючих порід в лісах України. *Збірник рекомендацій по вдосконаленню технол. лісгосп., лісозагот., і агролісомел. робіт та ведення лісового господарства на Україні. / С. С. Пятницький, І. М. Патлай та ін. Київ : Урожай, 1971. С. 29–79.*

Патлай И. Н. Изучение наследственных свойств сосны обыкновенной (*Pinus silvestris* L.) в северной левобережной части СССР. *Тезисы докладов научно-технической конференции по повышению эффективности научных исследований и внедрению достижений науки в лесохозяйственное производство и полезное лесоразведение. Харьков, 1971. С. 181–183.*

Патлай И. Н. Исследование географических культур сосны в Тростянецком лесхоззаге Сумской области. *Лесоводство и агролесомелиорация. 1971. Вып. 2. С. 135–144.*

Патлай И. Н. Фенологические особенности роста сосны обыкновенной в географических культурах левобережной лесостепи СССР. *Сезонное развитие природы. М., 1971. С. 46–49.*

1973

Патлай И. Н. Опытные географические культуры главных древесных пород Красно-Тростянецкой ЛОС. УкрНИИЛХА, Сумск. облиздат, 1973. 9 с.

Патлай И. Н., Богомоллов А. П., Бережной М. И., Ткаченко В. В. Опытные объекты Краснотростянецкой ЛОС в Нескучанском лесничестве Тростянецкого лесхозага Сумской обл. Изд. УкрНИИЛХА, Сумск. облиздат, 1973. 7 с.

Патлай И. Н., Бережной М. И., Богомоллов А. П. Лучшие образцы лесных культур и естественных древостоев в Маковском лесничестве Тростянецкого ЛХЗ Сумской области. Изд. УкрНИИЛХА, Сумск. облиздат, 1973. 5 с.

Патлай И. Н. Достижения лесной генетики и селекции на службу лесному хозяйству. Инф. Издание УкрНИИЛХА, Сумск. облиздат, 1973, 8 с.

Патлай И. Н. Provenance plantations of Scots pine in Ukrainian SSR. Internat. Symp. Of Genetics of Scots pine Papers. Warszawa-Kornik, 1973, 26 p.

Патлай И. Н. Содержание азота, фосфора, калия и кальция в хвое сосны разного географического происхождения. *Лесоведение*. 1973. № 6. С. 18–23.

1974

Гончаренко П. Ф., Патлай И. М. Червонотростянецький дендропарк. Харків : Прапор, 1974. 60 с.

Патлай И. Н. Сезонный прирост сосны обыкновенной в географических культурах и плантациях. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1974. Вып. 36. С. 87–95.

Патлай И. Н., Журова П. Т. Рост сеянцев сосны разного географического происхождения в условиях пристепных боров Украины. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1974. Вып. 38. С. 58–64.

Патлай И. Н. О значении величины семян сосны в географических культурах Краснотростянецкой ЛОС. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1974. Вып. 38. С. 99–104.

Патлай И. Н. Изучение имеющихся и создание новых географических культур основных лесобразующих пород и разработка лесосеменного районирования, в том числе для районов УССР.

Лесохозяйственная информация. реф. изд. ЦБНТИлесхоз, 1974. Вып. № 20. 16 с.

Патлай И. Н. О районировании семенозаготовок основных лесобразующих пород в равнинной части УССР. *Повышение эффективности лесохозяйственного производства на основе достижений науки* : тез. докл. респ. конф. 1974, Ивано-Франковск. С. 70–72.

Патлай И. Н. Рост и устойчивость сосны в географических культурах второго поколения в Тростянецком ЛХЗ Сумской области. *Известия высших учебных заведений «Лесной журнал»*. 1974. № 6. С. 155–160.

Патлай И. Н. Проверка наследственных свойств сосны и дуба в опытных культурах. *Методы селекции лесных древесных пород* : тезисы докладов всесоюзной конференции. Рига, 1974. С. 85–88.

1975

Патлай І. М. Сосна звичайна – високопродуктивна порода на еродованих землях лісостепу. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість*. 1975. № 3. С. 12–14.

Патлай И. Н. Рост географических культур сосны обыкновенной в Велико-Анадольском лесничестве. *Лесхоз Информ. издание ЦБНТИлесхоз*. 1975. № 20. С. 14–15.

Патлай И. Н., Белоус В. И., Бойко А. В. Географические культуры дуба в лесостепи Украины. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1975. Вып. 42. С. 9–15.

1976

Патлай І. М., Старченко І. І. Еколого-географічні культури дуба черешкового в степу. *Вісник сільськогосподарської науки*. 1976. № 3. С. 77–78.

Патлай И. Н. Ясень обыкновенный в географических культурах северной левобережной Лесостепи УССР. *Лесное хозяйство*. 1976. № 5. С. 51–53.

Патлай И. Н. Создание географических культур как базы селекционно-генетического улучшения семеноводства лесных древесных пород в УССР. *Тезисы докладов III-го съезда УОГиС.Т. 2 Частная генетика*. Киев : Наукова думка, 1976. С. 106.

1977

Патлай И. Н. Географические культуры сосны в Собичском лесничестве. *Лесхоз Информ. издание ЦБНТИлесхоз*. М., 1977. № 1. С. 13–15.

Патлай И. Н. Фенологические и экологические формы дуба черешчатого в культурах. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1977. Вып. 48. С. 41–47.

Патлай И. Н., Бойко А. В. Некоторые особенности побегообразования у дуба черешчатого разного географического происхождения. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1977. Вып. 48. С. 79–83.

Патлай И. Н., Бойко А. В. Фенологические особенности роста дуба черешчатого в географических культурах. *Материалы конференции «Фенология дуба и его спутников» в сборнике «Сезонное развитие природы»*. М., 1977. С. 40–43.

Молотков П. И., Давыдова Н. И., Патлай И. Н. Рекомендации по улучшению семеноводства основных лесообразующих пород в Украинской ССР. Киев : Урожай, 1977. 60 с.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Селекционно-семеноводческая база основных лесообразующих пород на Украине. М. : Изд. ВДНХ СССР, 1977. 3 с.

Патлай И. Н., Журова П. Т., Бойко А. В. Географические культуры как база селекционно-генетического улучшения семеноводства лесных древесных пород в УССР. *Тезисы докладов III съезда ВОГиС*, т.1(3)., «Генетика и селекция растений». Л., 1977. С. 626–627.

1978

Патлай И. Н. Организация лесного сортового семеноводства в Украинской ССР. *Лесное хозяйство*. 1978. № 2. С. 66–67.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Основные направления селекции и семеноводства дуба на Украине. *Тезисы докладов Всесоюзного научного совещания «Состояние и перспективы дальнейшего улучшения воспроизводства и повышения продуктивности дубрав Европейской части СССР»*. Винница, 1978. С. 86–88.

Патлай И. Н., Бойко А. В. Содержание азота и зольных микроэлементов в листьях дуба черешчатого в географических культурах. *Экспр.-информ. сер. «Лесоведение»*. 1978. № 4. С. 100–103.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Селекция и семеноводство основных лесобразующих пород Украины. *Экспр.-информ. сер. «Лесоведение и лесоводство»*. М. : изд. ЦБНТИ лесхоз., 1978. Вып. 32. С. 8–10.

Патлай И. Н. Государственная сеть географических культур и организация лесного сортового семеноводства. *Тезисы докладов республиканского семинара «Интенсификация лесохозяйственного производства на базе внедрения достижений науки и передового опыта»*. Харьков, 1978. С. 74–76.

1979

Патлай И. Н. О селекционном значении цвета семян сосны. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1979. Вып. 55. С. 15–19.

Патлай И. Н., Журова П. Т. Транспирация сеянцев сосны обыкновенной разного географического происхождения. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1979. Вып. 55. С. 53–59.

Патлай І. М. Географічні культури модрини в лівобережному лісостепу України. *Лісове господарство, паперова і деревообробна промисловість*. 1979. Вип. 3. С. 14–16.

1980

Патлай И. Н. Географические культуры и их исследование на Украине. *Материалы Всесоюзного совещания «Селекция, генетика и семеноводство древесных пород как основа создания высокопродуктивных лесов»*. Л. : изд. ЦБНТИ лесхоз, 1980. С. 256–261.

Молотков П. І., Давидова Н. І., Патлай І. М. Насінництво основних лісоутворюючих порід. *Посібник карпатського лісівника*. Ужгород : Карпати, 1980. С. 104–141.

Патлай І. М. Методичні рекомендації по лісонасінневному районуванню головних деревних порід в рівнинній частині Української РСР. Харків, 1980. 15 с.

Патлай И. Н. Географические культуры лиственницы в Левобережной лесостепи Украины. *Лиственница и её использование в народном хозяйстве* : межвуз. сб. научн. тр. Красноярск : изд. Красн. ГУ, 1980. С. 26–32.

1981

Патлай И. Н. Географические и экологические культуры и организация лесного семеноводства в УССР. *Тез. докл. IV съезда УОГиС в г. Одесса*. Киев : Наукова думка, 1981. С. 102–104.

Патлай И. Н., Молотков П. И. Опыт межформовых скрещиваний сосны обыкновенной на Украине. *Тез. докл. Всесоюзного совещания по отдалённой гибридизации растений и животных*. М. : изд. ВАСХНИЛ, 1981. С. 460–461.

Патлай И. Н., Журова П. Т. О морозоустойчивости однолетних сеянцев сосны обыкновенной разного географического происхождения и некоторых других видов сосны. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1981. Вып. 59. С. 13–17.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И., Белоус В. И. Системы селекции основных лесобразующих пород Украины. *Разработка основ систем селекции древесных пород* : тез. докл. Ч.1. Рига, 1981. С. 95–98.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Основные направления селекции и семеноводства дуба на Украине. *Дубравы и повышение их продуктивности*. Научные труды ВАСХНИЛ. М. : Колос, 1981. С. 58–67.

1982

Патлай И. Н. Физико-механические свойства древесины дуба и ясеня в географических культурах. *Лесное хозяйство*. 1982. № 9. С. 50–51.

Патлай И. Н., Журова П. Т., Филатова О. В. Формирование и рост побегов сосны обыкновенной различного географического происхождения. *Лесоведение*. 1982. № 2. С. 88–91.

Лесосеменное районирование основных лесобразующих пород в СССР / Е. П. Проказин, А. Ирошников, И. Н. Патлай и др. М. : Лесн. пром-сть, 1982. 368 с.

Селекция лесных пород / [П. И. Молотков, И. Н. Патлай, Н. И. Давыдова и др.]. М. : Лесн. пром-сть, 1982. 224 с.

Молотков П. И., Давыдова Н. И. Патлай И. Н. Селекция и семеноводство основных лесобразующих пород Украины. Обзорная информация. М. : ЦБНТИлесхоз, 1982. 324 с.

1983

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Создание постоянной лесосеменной базы на Украине. [Буклет ВДНХ СССР]. М. : изд. ЦБНТИлесхоз, 1983.

Патлай И. Н. Межформовая гибридизация сосны обыкновенной на Украине. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1983. Вып. 65. С. 41–44.

Патлай И. Н., Журова П. Т. О динамике содержания хлорофилла в хвое сосны различного географического происхождения в пристепных борах Украины. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1983. Вып. 65. С. 25–28.

Патлай И. Н., Гниденко В. И. Географические культуры дуба черешчатого в Украинской ССР. *Материалы всесоюзного совещания по лесной генетике, селекции и семеноводству*. Петрозаводск : изд. Кар. фил. АН СССР, 1983. Т. 1. С. 161–162.

1984

Патлай И. Н. Исследование анатомического строения хвои климатипов сосны в культурах. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1984. Вып. 69. С. 44–48.

Патлай И. Н. Селекционно-экологические основы семеноводства и выращивания высокопродуктивных культур сосны обыкновенной, дуба черешчатого и ясеня обыкновенного в равнинной части УССР : дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.03.01. Харьков, Киев, 1984. Т.1 – 586 с. Т. 2 – 350 с.

Патлай И. Н. Селекционно-экологические основы семеноводства и выращивания высокопродуктивных культур сосны обыкновенной, дуба черешчатого и ясеня обыкновенного в равнинной части Украинской ССР : автореф. дис. ... д-ра с.-х. наук : 06.03.01. Киев, 1984. 45 с.

1985

Патлай И. Н., Киселевский Р. Г., Рябоконь А. П. Способ выращивания лесных культур хвойных пород : автореферат свидетельства на изобретение № 3702248/29-15 опубл. 15.09.85. 7 с.

Патлай И. Н., Киселевский Р. Г., Рябоконь А. П., Ткаченко Б. В., Литаш Н. П. Противопожарная организация сосновых молодняков при комплексной механизации рубок ухода. *Современные методы*

профилактики, обнаружения и тушения лесных пожаров : тезисы докладов конференции в г. Петрозаводске. М. : Минлесбумпром СССР, 1985. С. 35–37.

Патлай И. Н., Руденко В. Н. Лесному хозяйству сортовую основу. *Многоцелевое использование и расширение воспроизводства лесных ресурсов в УССР на основе региональной программы «Лес»* : тезисы докладов республиканской конференции. Винница, 1985. С. 22–23.

Патлай И. Н., Киселевский Р. Г., Рябоконь А. П., Ткаченко Б. В., Литаш Н. П. Технологическая основа целевых программ рубок ухода в сосновых насаждениях. *Многоцелевое использование и расширение воспроизводства лесных ресурсов в УССР на основе региональной программы «Лес»* : тезисы докладов республиканской конференции. Винница, 1985. С. 51–52.

Патлай И. Н., Киселевский Р. Г., Рябоконь А. П., Ткаченко Б. В., Литаш Н. П. Формирование оптимальной структуры сосновых насаждений при комплексной механизации рубок ухода. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1985. Вып. 71. С. 16–20.

1986

Молотков П. И., Патлай И. Н., Давыдова Н. И. Сохранение и использование генетического фонда лесов УССР. Обзорн. информ. [Брош.]. М. : ЦБНТИлесхоз, 1986. 32 с.

Патлай И. Н. Внутривидовая отдалённая гибридизация сосны обыкновенной. *Тезисы докладов 5 съезда УОГиС*. Умань, Киев, 1986. Т. 3. С. 212.

Патлай И. Н., Журова П. Т. Селекция эдафических экотипов и популяций лесных древесных пород. *Тезисы докладов 5 съезда УОГиС*. Умань, Киев, 1986. Т. 3. С. 213.

Патлай И. Н. Ясеновые леса. *Лесная энциклопедия*. Т. 2, 1986. С. 595–596.

1987

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. *Интенсификация сортового семеноводства как основа научно-технического прогресса лесохозяйственной отрасли*. Методол. теорет. конф. : тез. докл. Харьков, 1987. С. 18.

Патлай И. Н., Пастернак П. С., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Генетический фонд лесов УССР, его сохранение и улучшение. *Генетические ресурсы растений и животных УССР*: материалы сессии научных Советов по биологическим проблемам АН УССР и южного отделения ВАСХНИЛ. Киев : Наукова думка, 1987. С. 31–42.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Сохранение ценного генетического фонда лесов Украины. *Материалы научно-технической конференции. Московск. ЛТИ*: тезисы докладов. М., 1987.

Патлай И. Н. Выведение и использование сортов лесных древесных пород на Украине. *Материалы V съезда ВОГиС* [Тезисы докладов]. Москва, 2009. Т. IV, ч. 4. С. 127.

Патлай И. Н., Киселевский Р. Г., Рябоконь А. П., Ткаченко Б. В., Литаш Н. П. Способ формирования структуры сосновых насаждений. *Сборник лесохозяйственной информации ЦБНТИлесхоз*. 1987. № 23. С. 5–6.

Патлай И. Н., Журова П. Т. Световой режим и микроклиматические условия географических культур сосны обыкновенной. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1987. Вып. 74. С. 37–41.

Программа «Интродукция лесных древесных пород в УССР» [Комплексная целевая программа до 2000 г.] : рукопись. Харьков : УкрНИИЛХА, 1987. 162 с.

Патлай И. Н. Программа по сортоиспытанию и сорторазведению лесных древесных пород в УССР [Целевая комплексная программа до 2000г.]. Харьков : УкрНИИЛХА, 1987. 11 с.

1988

Патлай И. М. Заготівля насіння і вирощування посадкового матеріалу. *Довідник агролісомеліоратора*. Київ : Урожай, 1988. С. 164–185.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И. Создание лесосеменных плантаций повышенного генетического уровня. *Тезисы докладов научно-технической конференции «Роль проектных и научн. разработок в ускорении НТП лесхоз. произв.* М., 1988. С. 94–95.

Патлай И. Н., Журова П. Т. Влияние минеральных удобрений на рост сеянцев различного географического происхождения на песках пристепных боров Украины. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1988. Вып. 77. С. 47–50.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Результаты исследований государственной сети географических культур дуба черешчатого на Украине. *Лесоводство и агролесомелиорация*. 1988. Вып. 77. С. 39–44.

Патлай И. Н., Мурлыкин В. А. Состояние и пути развития интродукции древесных пород в лесах Украины. *Тезисы докладов Всесоюзного научно-технического совещания «Развитие генетики и селекции в лесохозяйственном производстве»*. М., 1988. С. 93–95.

Патлай И. Н., Журова П. Т., Руденко В. Н. Сортоведение лесных древесных пород на Украине. *Тезисы докладов Всесоюзного научно-технического совещания «Развитие генетики и селекции в лесохозяйственном производстве»*. М., 1988. С. 96–97.

1989

Молотков П. І., Патлай І. М., Давидова Н. І. Насінництво лісових порід. Київ : Урожай, 1989. 232 с.

Патлай И. Н., Бережной М. И. Предварительные рекомендации по технологии искусственного выращивания женьшеня в Лесостепи УССР. *Сборник рекомендаций и методических указаний по лесному хозяйству и защитному лесоразведению*. Харьков : УкрНИИЛХА, 1989. С. 120–125.

Патлай И. Н. Указания по отбору плюсовых деревьев автохтонных видов тополей и древовидных ив в УССР. *Сборник рекомендаций и методических указаний по лесному хозяйству и защитному лесоразведению*. Харьков : УкрНИИЛХА, 1989. С. 112–119.

Патлай И. Н., Мурлыкин В. А., Прокопенко А. Я. Тростянецкие леса – старейший очаг интродукции в Левобережной Лесостепи УССР. *Роль бот. садов в обогащ. рас. исп. и охране раст. мира : тезисы докладов республиканской конференции*. Киев, 1989. С. 60–61.

Патлай И. Н., Яхимович А. В. Интродукция лесообразующих древесных пород Западном Полесье Украины. *Тезисы докладов республиканской конференции*. Львов : ЛЛТИ, 1989. С. 190–191.

Патлай І. М., Мурликін В. А. Перспективи інтродукції лісових порід на Україні. *Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість*. 1989. Вип. 2. С. 2–3.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И., Руденко В. Н. Чайковская С. В. Перевод лесных культур на сортовую основу. *Совершенствование*

лесного семеноводства : тезисы докладов республиканского семинара. Винница, Харьков, 1989. С. 7–9.

Патлай И. Н., Журова П. Т., Прокопенко А. Я., Яхимович А. В. Интродукция лесных древесных пород в гослесфонде УССР. *Совершенствование лесного семеноводства : тезисы докладов республиканского семинара.* Винница, Харьков, 1989. С. 44–45.

Патлай И. Н., Порва В. И., Лавренюк И. К., Филоненко Б. И. Географические культуры дуба Винницкой области. Винница : Облполиграфиздат, 1989. 7 с.

Патлай И. Н., Петров С. А., Сахаров В. И., Шутяев А. М. Методы лесной селекции, их генетическое обоснование и эффективность. *Материалы международного симпозиума по лесной генетике, селекции и физиологии.* Воронеж, Москва, 1989. С. 29–36.

Patlay I. N., Petrov S. A., Sakharov V. I., Shutyaev A. M. Forest breeding methods, their genetic substantiation and efficiency. *Forest genetics, breeding and physiology of woody plants : Proceeding on the international Symposium.* 1989. P.40–49.

1990

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Испытание климатических и почвенных экотипов дуба черешчатого в Приазовской степи. *Лесоводство и агролесомелиорация.* 1990. Вып. 81. С. 66–70.

Патлай И. Н., Руденко В. Н. Сортоведение быстрорастущих древесных пород на Украине. *Лесоводство и агролесомелиорация.* 1990. Вып. 81. С. 3–7.

Патлай И. Н., Коц З. П. Методические рекомендации по созданию гибридизационных эколого-географических семенных плантаций главных древесных пород. Харьков : УкрНИИЛХА. 1990.

Патлай И. Н. и др. О развитии питомнического дела и тепличных комплексов для выращивания посадочного материала в УССР до 2000 года. *Прогноз научно-технического прогресса в лесном хозяйстве : сборник СОПС.* 1990.

Patlay I. N., Molotkov P. I. Chapter 2 - Systematic position within the genus *Pinus* and intraspecific taxonomy. *Developments in Plant Genetics and Breeding.* 1991. Vol. 3. P. 31–40.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-444-98724-2.50007-9>

Справочник лесовода / П. С. Пастернак, П. И. Молотков, И. Н. Патлай и др.; под ред. П. С. Пастернака. Киев : Урожай, 1990. 296 с.

Patlay I. N., Molotkov P. I. Strategy of Scotch pine (*Pinus silvestris*) breeding and seedage. Докл. на раб. гр. ИУФРО «Селекция сосны обыкновенной». Воронеж, 1989.

Патлай И. Н., Молотков П. И., Давыдова Н. И., Швадчак И. Н. Наставление по лесосеменному делу. Киев : МЛХ УССР. 1990.

Патлай І. М., Яхимович О. В. Сосна веймутова в Українському Поліссі. Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. 1990. Вип. 3. С. 16–18.

Патлай І. М., Молотков П. І., Швадчак І. М. Інтенсифікація селекційно-насінницьких робіт в Українських Карпатах. Система ведення лісового господарства в гірських умовах Карпат : тез. докл. респ. научн.-тех. конф. Івано-Франківськ, 1990. С. 18–19.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Изучение внутривидовой изменчивости главных лесообразующих пород на Украине. Совершенствование ведения хозяйства в лесах Украины и Молдавии : тез. докл. респ. конф. Киев : УСХА, 1990. С. 16–17.

Патлай И. Н., Прокопенко А. Я., Яхимович А. В. Интродукция лесных древесных и кустарниковых пород в УССР. Совершенствование ведения хозяйства в лесах Украины и Молдавии : тез. докл. респ. конф. Киев : УСХА, 1990. С. 21–22.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Эколого-географические опыты с дубом черешчатым в степной зоне Украины. Актуальные проблемы защитного лесоразведения и степного лесоведения : тез. докл. респ. конф. Киев, 1990. С. 10–11.

Патлай І. М. Яхимович О. В. Дендропарк у Житомирському Поліссі. Рідна природа. 1990. № 3. С. 26.

Патлай И. Н. Стратегия селекции и семеноводства сосны обыкновенной. Лесная генетика, селекция и физиология растений : материалы международного симпозиума. Воронеж, 1990. С. 9–16.

1991

Патлай И. Н., Ткач В. П., Федец И. Ф. Совершенствование лесохозяйственных мероприятий в дубравах Украины. Научные основы ведения лесного хозяйства в дубравах : тезисы докладов

Всесоюзной конференции. Секция 3-5. Воронеж : Воронеж. ЛТИ, 1991. С. 34–36.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Результаты изучения внутривидовой изменчивости дуба черешчатого на Украине. *Научные основы ведения лесного хозяйства в дубравах* : тезисы докладов Всесоюзной конференции. Секция 3-5. Воронеж: Воронеж. ЛТИ, 1991. С. 92–93.

Патлай І. М., Гайда Ю. І. Еколого-географічні культури головних лісоутворюючих порід рівнинної частини України. *Проблеми раціонального використання, охорони та відтворення природного потенціалу УРСР* : тези доп. респ. наук. конф. Чернівці, 1991. С. 124.

Патлай И. Н., Руденко В. Н., Журова П. Т. Основные направления сортоведения лесных пород на Украине. *Охрана лесных экосистем и рациональное использование лесных ресурсов* : тез. докл. 2-й конф. Ч. 2. М., 1991. С. 116–117.

1992

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Географические культуры дуба второго поколения. *Лесной журнал*. 1992. № 3. С. 109–112.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Селекция провениенций дуба черешчатого на Украине. *Тез. док. на VI съезда УОГиС*. Киев : АН Украины, 1992. Т. 3. С. 97–98.

Патлай И. Н., Белобородов В. И., Ширяев В. И. Интродуценты в лесных культурах европейской части страны. *Лесное хозяйство*. 1992. № 8–9. С. 38–39.

Патлай І. М., Журова П. Т., Гайда Ю. І. Відбір і попередня оцінка кандидатів в сорти головних лісоутворюючих порід на Україні. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1992. Вип. 85. С. 7–11.

Патлай І. М., Гайда Ю. І. Фенологічні особливості дуба звичайного різного географічного походження. *Тез. доп. IX з'їзду УБТ*. Київ : Наукова думка, 1992. С. 11.

1993

Патлай І. М., Гайда Ю. І. Вивчення дослідів з провенієнціями дуба черешкового в Україні. *Матеріали 45-ї конф. Лісогосподарського факультету Львівського ЛНІ*. 1993. С. 45–46.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И. Географическая изменчивость некоторых биохимических показателей дуба черешчатого. *Лесоведение*. 1993. № 1. С. 42–52.

Патлай И. Н., Молотков П. И. Новые книги. *Лесное хозяйство*. 1992. № 12. С. 44

Патлай І. М., Гаврусевич А. І., Яцик Р. М. Наукові основи селекції деревних порід Карпатського регіону. УкрНДІгірліс. Матеріали конфер. Ів.- Франківськ, 1993. С.6–8.

Настанови з лісового насінництва / П. І. Молотков, І. М. Патлай, Н. І. Давидова, І. М. Швадчак та ін. Харків, 1993. 60 с.

Патлай І. М., Самоплавський В. І., Торосов А. С. Економічно-правові питання регулювання галузевого і територіального управління лісами. *Проблемы землепользования* : матеріали міждерж. науково-техн. конфер. Вид. СОПС Укр. АН. Т. І. 1993. С. 64–66.

Патлай И. Н., Яхимович А. В. Способ создания лесосеменных плантаций. Изобретение 341805838, Бюлл. № 3, 1993 г.

Патлай І. М., Журова П. Т., Гайда Ю. І. Перспективи інтродукції лісових деревних порід в Україні. *Тези доп. наук. конфер. Ради ботсадів України*. Краснокутськ, 1993, С. 80–81.

Патлай І. М. та ін. Об'єкти показу учасникам науково-технічної конференції «Інтродукція деревних порід як фактор підвищення продуктивності насаджень». Матеріали конфер. «Інтродукція деревних порід як фактор підвищення продуктивності насаджень». Тростянець : УкрНДІЛГА, 1993. 40 с.

1994

Патлай И. Н., Молотков П. И., Гайда Ю. И. и др. Постоянная лесосеменная база основных лесообразующих и интродуцированных пород Украины на селекционно-генетической основе. М. : ЦБНТИлесхоз., 1994. Вып 1. 32 с.

Патлай І. М., Медведєв Л. О., Ткач В. П., Лебедєв В. Є. Ліс як фактор стійкості екологічного середовища раціонального використання природних ресурсів України. *Матеріали міжнар. конф. «Райони в незалежній Україні, пошук стратегії оптимального розвитку»*. Харків : ХГУ, 1994. С. 20–21.

Патлай І. М. та ін. Рідний край : навч. посібник з народознавства / під ред. І. Ф. Прокопенка . Харків : Основа, 1994. 582 с.

Patlay I. M. Molotkov P. I. Scots pine (*Pinus silvestris* L.) breeding and sorting science in the Ukraine. Scots pine breeding and genetics: Proceedings of the IUFRO S.02.18 Symposium, Lithuania, 1994.

1995

Патлай І. М., Ткач В. П., Торосов А. С. Істина дорожча..., якщо вона не напівправа. Сучасний стан та перспективи розвитку лісової галузі. *Лісовий журнал*. 1995. № 1. С. 2–5.

Патлай І. М., Молотков П. Т. Фактори, що погіршують екологічну стійкість та стан Карпатських лісів і розробка ефективної системи відновлювальних заходів. УкрНДІгірліс. Матер. конфер. Ів.-Франківськ, 1995. С. 23–30.

Патлай І. М., Порва В. І. Вплив кліматичних умов району походження насіння на ріст дубових насаджень. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1995. Вип. 92. С. 32–35.

Журова П. Т., Патлай І. Н., Манойло В. А. Географические культуры сосны обыкновенной в Изюмском Гослесхозе. Харьков : Прапор, 1995. 9 с.

Програма по сортовивченню і сорторозведенню лісових деревних порід в Україні до 2005 року. Харків, 1995. 16 с.

1996

Патлай І. М., Порва В. І. Вплив кліматичних умов району походження насіння на ріст дубових насаджень. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1996. Вип. 92. С. 32–35.

Патлай І. М., Ткач В. П., Лебедев В. Є., Медведєв Л. О. Результати наукової діяльності Поліської АЛНДС за 40 років. *Наук. праці АЛНДС*. Волинь, 1996. № 3. С. 4–9.

Патлай І. М., Медведєв Л. О., Ткач В. П. Шляхи збільшення лісистості та розширення лісосировинного потенціалу України. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1996. Вип. 92. С. 3–8.

Патлай І. М., Медведєв Л. О., Ткач В. П. Напрямки підвищення лісистості і лісокористування в лісах України. *Лісівництво і агролісомеліорація*. 1996. Вип. 92. С. 3–8.

1997

Патлай И. Н., Волосянчук Р. Т., Слюсарчук В. Е. и др. Селекция лесных древесных пород в Украине. *Сб. научн. трудов. Ин-та леса НАН Беларуси*. 1997. Вып. 46. С. 122–125.

Патлай І. М., Молотков П. І. Методика сортовипробування лісових порід в Україні. Київ, 1997. 40 с.

Патлай И. Н., Гайда Ю. И., Лось С. А. и др. Селекция и сортоиспытание дуба на Украине. *Сб. научн. трудов. Ин-та леса НАН Беларуси*. 1997. № 46. С. 177–183.

Патлай І. М., Бадалов П. П., Журова П. Т., та ін. Результати селекційно-генетичних досліджень УКРНДІЛГА. *Лісова наука та освіта: стан і перспективи розвитку: тези міжнар. ювілейної наук.-практ. конф., присвяченої 155-річчю лісогосподарського факультету і 70-річчю Боярської ЛНДС*. Київ, 1997. С. 132–134.

Patlaj I. N., Polyakova L. V., Badalov P. P. *et al.* Investigations of forest genetic resources of Ukraine. *XI World Forestry Congress*. Antalya, Turkey, Nov. 1997. V. 2. p. 217.

Patlaj I. M., Los S. A., Jatsyk R. M., Shvadchak I. M. Conservation of genetic resources of Social Broadleaves in Ukraine. *First EUFORGEN Meeting on Social Broadleaves*, report IPGRI, meeting 23–25 October 1997, Bordeaux, France, 1998. P.13–19.

1998

Патлай І. М., Ткач В. П., Усцький І. М., Букша І. Ф. Лісові екосистеми України в контексті її сталого розвитку. Київ : Вид. НАН України БМТ, 1998. С. 268–280.

Патлай И. Н. Всемирный форум лесоводов с надеждой смотрит в будущее. *Wood Business*. 1998. № 1. С. 4–5.

Патлай І. М., Гладун Г. Б., Телешек Ю. К. Сучасні проблеми подальшого розвитку лісових меліорацій в Україні. *Наук. Вісник Нац. аграрного університету*. 1998. № 8. С. 124–127.

Патлай І. М., Ворон В. П., Бондарук М. А. Рецензія на книгу: И. М. Коршиков и др. «Взаимодействие растений с техногенно загрязненной средой». *Укр. Ботанич. Журнал*. 1998. Т. 55, № 1. С. 98–99.

Патлай И. Н., Медведёв Л. А. Лесное хозяйство при переходе Украины к рыночной экономике. *Проблеми екології лісів і лісокористування на Українському Поліссі*. 1998. № 5. С. 131–134.

Патлай І. М., Ткач В. П., Медведєв Л. О., Торосов А. С. Проблема стійкого розвитку лісового господарства України. *Науковий збірник Харківського аграрного університету*. 1998. № 2. С. 159–165.

Патлай І. М., Гладун Г. Б. та ін. Полудень віку захисного лісорозведення. *Лісовий і мисливський журнал*. 1998. № 3. С. 15.

Mazhula O. S., Patlay I. N., Los S. A. Noble Hardwoods in Ukraine: distribution and conservation of genetic resources. *Noble Hardwood Network*, report IPGRI, meeting 22–25 March 1997, Lourizan, Spain. 1998. P. 17–26.

1999

Patlaj I. M., Los S. A., Jatsyk R. M., Sverdlova O. I., Voloshynova N. O., Gajda J. I., Voronina Z. M., Savich E. I., Olkhovsky A. F., Badalov K. P. Ukraine. *Second EUFORGEN Meeting on Social Broadleaves*, report IPGRI, meeting 3–6 June 1999, Birmensdorf, Switzerland, 1999. P. 13–15.

2002

Патлай І. М., Криницький Г. Т., Волосянчук Р. Т. та ін. Селекція і генетика лісових деревних порід в Україні. *Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть*: матеріали ювілейного з'їзду УТГІС. Київ : Логос, 2002. Т. 3. С. 394–410.

НАУКОВІ ЗВІТИ

Агротехника создания тополёвых насаждений : отчет по НИР за 1961–1963 гг. (итоговый) / Д. Д. Лавриненко, И. Н. Патлай. Харьков : УкрНИИЛХА, 1963. 204 с.

Исследования географических культур сосны в Тростянецком ЛХЗ и в Собичском лесничестве Шосткинского лесхоза Сумской области : итоговый отчёт за 1962–1963 гг. / И. Н. Патлай. Харьков : УкрНИИЛХА, 1963. 95 с.

Организация элитного семеноводства по главным древесным породам : итоговый научный отчёт Красностростянецкой ЛОС за 1963–1965 гг. / С. С. Пятницкий, И. Н. Патлай. Харьков : УкрНИИЛХА, 1965. 80 с.

Разработать и внедрить в лесное хозяйство элитное семеноводство : итоговый научный отчёт за 1966–1970 гг. Красностростянецкой ЛОС / И. Н. Патлай, 1970. 135 с.

Разработать и внедрить в лесное хозяйство и защитное лесоразведение элитное семеноводство : итоговый научный отчёт за 1966–1970 гг. / С. С. Пятницкий, Н. И. Давыдова, И. Н. Патлай. №ГР68025018. Харьков : УкрНИИЛХА, 1970. 279 с.

Изучить имеющиеся и создать новые географические культуры основных лесобразующих пород и разработать лесосеменное районирование : отчёт о НИР (заключительный). / И. Н. Патлай, П. Т. Журова. № ГР 71064599 Харьков : УкрНИИЛХА, 1973. 84 с.

Исследование и создание географических культур главных древесных пород Украинской ССР; скрещивание отдалённых географических форм сосны обыкновенной : отчёт о НИР за 1971–1975 гг. (заключительный) / П. И. Молотков, Н. И. Давыдова, И. Н. Патлай. № ГР 71064600. Харьков : УкрНИИЛХА, 1975. 150 с.

Исследование географической и экологической изменчивости главных лесобразующих пород, разработка лесосеменного районирования. для повышения продуктивности насаждений : отчёт о НИР за 1976–1980 гг. (заключительный) / И. Н. Патлай, П. Т. Журова. № ГР 7603241. Харьков : УкрНИИЛХА, 1980. 410 с.

Межформовые скрещивания отдалённых географических форм сосны обыкновенной : отчёт о НИР за 1976–1980 гг. (заключительный) / П. И. Молотков, Н. И. Давыдова, И. Н. Патлай. № ГР 80073298. Харьков : УкрНИИЛХА, 1980. 120 с.

Изучить географическую и экологическую изменчивость главных лесообразующих пород для совершенствования лесосеменного районирования : отчёт о НИР за 1981–1985 гг. / И. Н. Патлай, П. Т. Журова. № ГР 81097423. Харьков : УкрНИИЛХА, 1985. 169 с.

Разработать технологию микроклонирования основных лесообразующих пород: орех грецкий и фундук : отчёт о НИР (заключительный) / И. Н. Патлай, П. Т. Журова, Ю. И. Гайда. № ГР 01890075357. Харьков : УкрНИИЛХА, 1990. 43 с.

Провести селекций, интродукцию и сортоиспытание основных лесообразующих пород : отчёт о НИР (заключительный). / И. Н. Патлай, П. Т. Журова, Ю. И. Гайда. № ГР 01860098020. Харьков : УкрНИИЛХА, 1990. 174 с.

Выявить физиолого-биохимические особенности устойчивости сосны обыкновенной к стрессу : отчёт о НИР (заключительный) / И. Н. Патлай, П. Т. Журова, Ю. И. Гайда. № ГР 01890075355. Харьков : УкрНИИЛХА, 1990. 42 с.

Провести селекцію, сортовивведення, сортовипробування і розмноження цінних аборигенних і інтродукованих лісових порід для створення насаджень різного цільового призначення : звіт про НДР (заключ.) / І. М. Патлай, П. Т. Журова, Ю. І. Гайда. Харків : УкрНДІЛГА, 1995. 150 с.

Розробити нові засади лісової селекції та насінництва для генетичного поліпшення лісів на принципах сортовивведення, гібридизації та мікроклонування : звіт про НДР (заключ.) / І. М. Патлай, О. С. Мажула, Р. Т. Волосянчук. № ДР 0196U011524. Харків : УкрНДІЛГА, 1999. 413 с.

**ПЕРЕЛІК СОРТІВ ЛІСОВИХ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН,
СТВОРЕНИХ ЗА СПІВАВТОРСТВОМ І.М. ПАТЛАЯ
ТА ВНЕСЕНИХ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ
СОРТІВ РОСЛИН УКРАЇНИ**

Патлай І. М., Молотков П. І., Давидова Н. І. та ін. Сорт дуба звичайного 'Чорноліський'. Заявка № 79262003. 1994.

Патлай І. М., Нікітін К. Є. та ін. Сорт сосни звичайної 'Українська Південно-поліська'. Заявка № 84277008. 1994.

Патлай І. М., Журова П. Т. Сорт сосни звичайної 'Українська Східно-поліська'. № 79277002. 1994.

Патлай І. М., Прилуцька С. М. та ін. Сорт сосни звичайної 'Українська лівобережна лісостепова'. № 84277007. 1994.

Патлай І. М., Молотков П. І. та ін. Сорт сосни звичайної 'Черкаська пристепова'. № 8227002. 1994.

Патлай І. М., Журова П. Т. та ін. Сорт сосни звичайної 'Ізюмська пристепова'. Внесений 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Бобруйська'. № 83277001. 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Могильовська'. № 82277001. 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Мінська'. № 84277006. 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Брянська'. № 88277003. 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Тамбовська'. № 84277005. 1994.

Патлай І. М., Жуков А. Б. та ін. Сорт сосни звичайної 'Воронезький'. № 88277002. 1994.

Патлай І. М., Давидова Н. І. та ін. Сорт дуба звичайного 'Лівобережний-лісостеповий'. № 792626002. 1994.

Патлай І. М., Білоус В. І. та ін. Сорт дуба звичайного 'Подільський'. № 84262001. 1994.

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF AGRARIAN POLICY OF THE UKRAINE

**ДЕРЖАВНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ
ПО ВИПРОБУВАННЮ ТА
ОХОРОНІ СОРТІВ РОСЛИН**
*THE STATE COMMISSION OF THE UKRAINE
FOR TESTING AND PROTECTION
OF PLANT VARIETIES*

Київ - 2002

2002

РЕЄСТР
СОРЕТІВ РОСЛИН НА 2002 РІК
*THE REGISTER
OF PLANT VARIETIES OF THE UKRAINE FOR 2002*

165

ЗМІСТ

АКАДЕМІК І. М. ПАТЛАЙ – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ, КЛАСИК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІСІВНИЧОЇ НАУКИ

В. П. Ткач 3

ВСЕ – ВІД РОДИНИ (Спогади сестри)

Г. М. Дешко 5

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ І НАУКОВІ ЗДОБУТКИ

І. М. ПАТЛАЯ

Ю. І. Гайда, С. А. Лось, Л. І. Терещенко, Л. О. Торосова 10

Перелік посилань 30

ШЛЯХЕТНА ЛЮДИНА І ВЕЛИКИЙ ВЧЕНИЙ:

СПОГАДИ ПРО ВЧИТЕЛЯ

Ю. І. Гайда 34

ЙОМУ БУЛО Б ДЕВ'ЯНОСТО

В. А. Ігнатенко 37

ПОДЯКА ДОЛІ

В. В. Грицайчук 39

ВІД ІДЕЇ ДО ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

С. А. Лось 41

БАТЬКО ЛІСОВОЇ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОДИНИ

В. Г. Григор'єва 44

ЛЕКТОР ЗІ СПЕЦКУРСУ «ЛІСІВНИЦТВО»

С. І. Познякова 46

ПІДТРИМУВАЧ ДОБРИХ ТРАДИЦІЙ УКРНДІЛГА

В. Л. Мєшкова 47

ПЕРЕЛІК НАУКОВИХ ПРАЦЬ І. М. ПАТЛАЯ 50

НАУКОВІ ЗВІТИ 70

ПЕРЕЛІК СОРТІВ ЛІСОВИХ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН, СТВОРЕНИХ ЗА СПІВАВТОРСТВОМ І.М. ПАТЛАЯ ТА ВНЕСЕНИХ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ

СОРТІВ РОСЛИН УКРАЇНИ 72

Науково-популярне видання

**АКАДЕМІК І. М. ПАТЛАЙ. НАУКОВИЙ І ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ
(до 90-річчя від дня народження)**

За редакцією В. Л. Мешкової, С. А. Лось, І. В. Оболоник

Підп. до друку 22.06.2025. Формат 60х84 1/16. Ум. друк. арк. 4,4.
Тираж 200 прим. Зам. № 49.

Видавництво «Факт»

Україна, 61166, м. Харків, вул. Бакуліна, 11, оф. 2-26.

+38(050) 323 22 01, publish_fakt@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3172 від 22.04.2008 р.

Виготовлювач ФЛ-П Черняк Л.О

61002, м.Харків, вул. Багалія,16

Свідоцтво №24800000000079553 від 16.05.2007 р.